



ENLIGHTENMENT \* XALQ ZIYOLILARI GAZETASI \*

1931-yildan chiqa boshlagan

2003-yil 29-mart, shanba

№ 25 (7530)

**Ўзбекистон Республикаси  
Президентининг  
ФАРМОНИ**

**2003 йилнинг 1 апредидан  
бошлаб ўй-жой-коммунал  
хизматлар ҳақини тўлаш  
бўйича бериладиган  
имтиёзлар ўрнига  
компенсация пул тўловларини  
жорий этиш тўғрисида**

Бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштириш шароитида аҳолини ижтимоий муҳофаза килиш борасидаги чора-тадбирларнинг аник йўналтирилишини кучайтириш мақсадиди:

1. 2003 йилнинг 1 апредидан бошлаб ўй-жой-коммунал хизматлар ҳақини тўлаш бўйича қонунчилик асосида бериладиган имтиёзлар ўрнига энг кам иш ҳақи ҳисобидан табакалаштирилган миқдорларда ойлик компенсация пул тўловлари жорий этилсин.

2. Уй-жой-коммунал хизматлар ҳақини тўлаш бўйича компенсация пул тўловларининг суммаси меҳнат ҳақи фондига кўшилиши ҳамда иш ҳақи (пенсиялар) тўланадиган муддатларда тўланиши белгилаб қўйилсин.

3. Республика Давлат бюджети ва бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси маблағлари ушбу Фармонга мувофиқ ўй-жой-коммунал хизматлар ҳақини тўлаш бўйича компенсация пул тўловларини жорий этиш билан боғлиқ сарф-харажатларни молиялаш манбаи этиб белгилансин.

4. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги билан бериладигилар ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Коммунал хизмат кўрсатиш соҳасида иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг янги босқичи тўғрисида" 2001 йил 17 апреддаги ПФ-2832-сон Фармонининг 6-банди ва 3-иловаси;

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ядро полигонларида ва бошқа ядервий-радиация обьектларида ҳарбий хизматни ўтаган пенсия ёшидаги шахсларни ижтимоий кўллаб-куватлаш тўғрисида" 2002 йил 30 майдаги ПФ-3079-сон Фармони 1-бандининг учинчя хатоби ва 4-банди;

6. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги бир ой муддатда:

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ҳамда бошқа тегишли идоралар билан биргаликда қонунчиликка ушбу Фармондан келиб чиқадиган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги таклифларни Вазирлар Мажкамасига тақдим этсин;

вазирliklar va идораларнинг меъёрий хужжатлари мазкур Фармонга мувофиқ ҳолга келтирилишини таъминласин.

7. Ушбу Фармон матбуотда эълон қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси  
Президенти

И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,  
2003 йил 27 март.

# Ma'rifat

2003-yil 29-mart, shanba

№ 25 (7530)



**у табиии ҳолда ютуқлар билан биргаликда муаммоларга  
ҳам ойдинлик киритди**

Хабарингиз бор, ушбу ҳафта аввалида ўқувчи ёшлар ўртасидан иқтидорлilarини аниқлаш ва уларнинг илм оламига қўяётган дастлабки қадамларини кутлаш мақсадида анъанавий тарзда ўтказиб келинаётган умумтаълим фан олимпиадаларининг ҳал қилувчи, республика босқичи беллашувлари бошланган эди. Барча вилоятлар-

нинг умумтаълим мактаблари 10-11-синф, академик лицеи ҳамда касб-хунар колледжларининг 1- ва 2-курс ўқувчилиари орасидан танловнинг дастлабки босқичларида муваффақият қозонган 508 нафар энг истеъодли ёшлар иштирок этган мазкур билимдонлар баҳси муросасиз кечганилиги билан аҳамиятли бўлди.

(Давоми 3-бетда)

Яқинда Шаҳрисабз туманинг Мироқи кўргонида жойлашган ихтисослашган мактаб-интернатда «Мактаб матбуот маркази» ташкил этилди. Матбуот марказини ташкил этиши ишига деворий газеталар муҳаррирларининг бошларини бир жойга қовуштириш, газеталар ишини бир жойда ташкил этиш орқали асос яратилди.

— Мактаб матбуот маркази учун алоҳида хона ажратилиб, керакли шарт-шаротларни яратиб бердик, — дейди ихтисослашган мактаб-интернат директори Умидaxon Хушвақтова. — Газеталарни чоп этишда компьютерларни измиздан фойдаланишга имконият яратдик. Барча ишларни ўқувчиларимизнинг ўзлалири олиб боришаётпти. Биз уларнинг ишларига аралашмаймиз. Матбуот эркинлигига риоя қиласиз. Уларнинг дарҳақиқат, маъмурият мактаб матбуотига эркинлик берган, ёш матбуотчилар ишлари-

кўйишга ҳаракат қилмаймиз. Матбуот марказимизнинг ишлари яхши кетаяпти. Марказда «Ёш мухбирлар» грухи ташкил этилган. Туман, вилоят ва республика газеталари-

нинг ривожланишига эса кўлдан келганча ёрдам берётir. Мактаб биносининг 2-қаватидан бутун бошли бир зал «Мактаб матбуот маркази» ихтиёрига берилган.

Газеталарда «Менга сўз беринг», «Муаммо, мулоҳаза, фикр», «Ағсус», «Дўст ачитиб гапиради» каби рукнлар ташкил этилганлигининг ўзи мактаб матбуоти бир қатор долзарб масалаларда дадил чиқишилар қилаётганлигидан далолат беради.

— «Спортчи» газетамизда мактабимиз спорт майдончаси талаблар даражасида эмаслиги ҳақида танқидий мақола чоп этилди, — дейди Умидaxon Хушвақтова, — фактлар тўғри. Мактаб матбуоти тўғри муаммо кўтарган. Ички имкониятларимизни ишга солиб спорт майдончамизни кенгайтиридик, волейбол, баскетбол ва енгил атлетика майдончаларни ташкил этдик. Бир бу эмас, қатор муаммоларимизни ижобий ҳал этишда мактабимиз матбуоти бизга кўмаклашмоқда.

**Абдували ОБИДДИН,  
махсус мухбири.**

## МАКТАБ МАТБУОТ МАРКАЗИ

муаммоларнинг ҳал этилишига  
хизмат қилмоқда

ни таҳлилий ўрганувчи ва асосда давра сухбатларини ташкил этувчи «Ёш матбуотчи» грухи ҳам фаол иш олиб бораяпти.

Мактаб деворий газеталари учун ҳам худди ана шу жойдан ўрин берилган. «Ёш тилчи», «Кимёгар», «Математик», «Ёш физик», «Адолат», «Спортчи», «Ёш иқтисодчи» газеталари мунтазам чиқарилиб бориляпти.

**МАШРАБ  
ҲАҚИДА  
СЎЗ**

8-бет

**НАВОЙНИ  
АНГЛАШ**

11-бет

**ОДОБЛИ БОЛА  
ЭЛГА  
МАНЗУР**

4-бет

**ТАСОДИФАН ТАЛАБА  
БЎЛГАНЛАРГА  
АЧИНАМАН**

5-бет

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚАГАНДА:

**SO'NGGI  
UCH KUN  
MUJDALARI**

## NUFUZLI GRANT

Uch naflar olim - Vayoming universitetining (AQSH) tarix fanlari professori Marianna Kamp, Illinois Shimoliy-Shaqiy universitetining antropologiya professori Rassel Zanka va O'zbekiston Fanlar akademiyasi Tarix institutining professori, O'zbekiston yosh olimlari milliy jamiyatni raisi, tarix fanlari doktori Elyor Karimov nufuzli tashkilot, Markaziy Osiyo bo'yicha mutaxassislarining Yevroosiyo va Sharqiy Yevropa bo'yicha tadqiqotlari milliy kengashi (NCEER) ning O'zbekistonda amaliy faoliyat olib borish uchun ajratilgan grantini qo'lga kiritishdi.

## UCHRASHUV

O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasida Xitoy Xalq Respublikasi bosh bojxona boshqarmasi boshqaruvi a'zosi U.Tszyan rahbarligidagi delegatsiya vakillari bilan uchrashuvda har ikkala davlat bojxona xizmatchilarining samarali aloqalari ko'lalmini yanada kengaytirish, bojxona statistikasi va qonunchilik ijrosi sohasida hamkorlik qilish, kinologiya markazlari o'rtasida tajriba almashtishni yo'lga qo'yish, birgalikda seminarlar o'tkazish yuzasidan fikr almashildi.

## MAQSADLAR MUSHTARAK

Baynalmilal madaniyat markazida Respublika Ma'naviyat va ma'rifat kengashi, O'zbekiston Fanlar akademiyasi, Din ishlari bo'yicha qo'mita hamkorligida o'tkazilgan "Millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik-taraqqiyot omili" mavzusida bo'lib o'tgan ilmiy-amaliy anjumanda yurtimizda istiqomat qilayotgan 130 dan ziyod millat va elat vakillarining tinch-totuvlikda yashayotganligi, yagona maqsad — vatanimiz ravnaqiga o'z munosib hissalarini qo'shayotganligi va mustaqillikning ilk yillardan boshlab millatlararo munosabatlarni uyg'unlashtirish, ular o'rtasidagi totuvlikni yanada mustahkamlashga alohida e'tibor qaratilganligi, bu borada mustahkam huquqiy asoslar yaratilganligiga alohida to'xtalindi.

(O'zbekiston Milliy axborot agentligi materiallari asosida tayyorlandi)

Пойтахтимиздаги Сирғали политехника касб-хунар колледже 2003 йилда фойдаланишга топширилаётган академик лицей ва касб-хунар колледжарини таъминлаш учун ташкил этилган мебеллар ва ўкув лаборатория жихозлари кўргазмаси бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 14-августдаги «Академик лицейлар ва касб-хунар колледжарини моддий-техника базасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорида белгиланган вазифаларни амалга ошириш ҳамда «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» талабларидан келиб чиқсан ҳолда, Давлат таълим стандартлари асосида яратилаётган ўкув дастурлари талабларига мос замонавий ўкув-лаборатория жихозлари,

қилиш ва тажриба алмашишдан иборат.

Ушбу кўргазма иккичи бор ўтказиляётган бўлиб, унга қўйилаётган жихозлар сифати ва қатнашаётган корхоналар сони кундан-кунга ортиб бормоқда. Хусусан, йилда 38 та корхона ўз жихозларини таклиф этаётган бўлиб, шундан 21 та корхона 67 хил жихозларини кўргазмада намойиш этмоқда. Бундан ташкари, кўргазмада маҳаллийлаштириш дастурига кирмайдиган 5 та корхона ҳам ўз жихозлари билан қатнашмоқда. Корхоналар томонидан жами 194 турдаги жихозлар кўргазмада намойиш этилмокда. Шу билан бирга, 36 та корхона ўзи-

## Ko 'rgazma

# МАҚСАД – ЖИХОЗЛАР СИФАТИНИ ОШИРИШ

дастгоҳлар, тренажёrlар, қишлоқ хўжалик техникалари ва бошқа жихозларини сотиб олиш учун Ўрта maxsus, касб-хунар таълими маркази томонидан ушбу кўргазма ташкил этилган бўлиб, унинг мақсади корхоналар томонидан тақлиф этилаётган жихозларни ўкув юртлари директорлари ва ўқитувчи мутахассисларига кўrsatiш, корхона раҳбарларининг бошқа корхона раҳбарлари билан тақдим этилаётган жихозларнинг сифати, дизайнни ҳақида баҳс-мунозаралар олиб бориш натижасида улар ўтрасида ўзаро рақобат муҳитини ҳосил

нинг 100 дан ортиқ турдаги мебеллар ва спорт жихозлари билан қатнашмоқда.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, 2002 йилда Ўрта maxsus, касб-хунар таълими маркази томонидан маҳаллийлаштириш дастури асосида 6 млрд. сўмга яқин маблағга жихозлар сотиб олини. 2003 йилда Молия вазирлиги томонидан 12,5 млрд. сўм маблағ ажратилмоқда, бундан 8 млрд. сўми маҳаллийлаштириш дастури бўйича ишлаб чиқарilaётган жихозлар сотиб олиш учун режалаштирилган.

МУХБИРИМИЗ

Андижон қишлоқ хўжалиги инститutiда "Ёш олимлар" жамияти ташкил топган бўлиб, унда ёшлар учун фойдали машгулотлар мунтазам ўтказилиб борилмоқда. Инститutda "Таълим тўғрисида"ги қонун ҳамда Кадрлар тайёрлаш миллий дастurini ҳаётга татбиқ этиш баробарида, ёшларнинг илм чўққиларини эгаллашла-

## АНДИЖОНДАН ШОТЛАНДИЯ, ГЕРМАНИЯ, АВСТРИЯГАЧА...

ри, ақл-заковатларини, ижодий имкониятларини намоён этишларига катта аҳамият бериладигани кувонарлидир. Буюк Британиянинг "Ноухау" жамғармаси ёрдамида Шотландия қишлоқ хўжалиги коллежи билан ҳамкорлик, АҚШ қишлоқ хўжалиги департаменти гранти асосида бўғдой навларини синаш учун илмий-тадқиқот соҳасида уч йиллик амалий ишлар инститut жамоаси салоҳиятини синовдан ўтказди.

Шунингдек, улар Европа иттифоқининг "TACIS-ТЕМПУС" лойиҳаси бўйича ўзлон қилинган тендерда иштирок этиб, атроф-муҳитни муҳофaza қилиш бўйича ўкуv дастурларini яратиш лойиҳасини тайёрлаб, ғолиб бўлди. Натижада 389 минг euro қийматига эга ушбу лойиҳани амалга оширишda Германия, Австрия университетлари ҳамда Англия коллежи жамоаси билан ҳамкорликда иш олиб бориш имконияти қўлга киритилди.

"Иккисодиёт" факультети талабаси Сойибжон Васиев Буюк Британиянинг Сурой университетида таҳсил олиб қайtgани ҳам инститut ютуғидир. Айни кунларда эса гидромелиорация факультети талабаси Абдувоҳид Маликов Германиянинг Бонн давлат университетида ўқиши давом этириш учун жўнаш арафасида.

О.СИДДИКОВ

## МАКТАБЛАРДА КИТОБ БАЙРАМИ

Боболаримиз китобларнинг ҳар бирини авайлаб варақлаганлар. Унинг муқовасига матодан жилд тикиб maxsus китоб қўядиган лавҳларга қўйиб ўқиганлар. Бизга маълумки, маш-хур олим, табиб Ибн Сино шоҳни даволагандан, соғайган сulton хурсандлигидан унга хазинасидан кўнглига сиқсанча олтин инъом этган экан, аммо табиб туҳфани рад этиб, унинг китоблар сақланадиган хазинасиға кириб, маълум вақтда китобларни ўқиб чиқиши сўраган экан.

Бизда ҳам боболаримизнинг ибратли ишларидан руҳланган ҳолда фарзандларимиз китобга жалб қилинмоқда. Жумладан, Чуст туманида ҳам бадиий адабиёт ва дарсликлар билан таъминлаш ишлари анча яхши йўлга қўйилмоқда.

Жумладан, туман умумтаълим мактаб кутубхоналар фонди жами 192 номда 469908 нусха, ота-оналар ҳисобидан 105 номда 369002 нусха дарслик сотиб олинди.

Мактабларда "Китоб байрами" ташкил этилиб, ўқувчилар ва ота-оналар ва ҳомийлардан 5202 дона бадиий адабиётлар совға сифатида мактаб кутубхоналари жамғармасига киритилди. Яна ҳомийлар томонидан 1275 дона китоб сотиб олиб берилид. 1-синф ўқувчилари юз фоиз дарсликлар билан таъминланди. Айниқса, 9-синф ўқувчиларини дарслик билан таъминлашни яхшилаш мақсадида 15 номдаги дарсликни ижара тизимида фойдаланиш йўлга қўйилди. Ота-оналар фарзандларидан мамнунлар. Чунки уларнинг китоб ўқишига қизиқишилар кундан кунга ортиб боряпти. Буни биз ўқитувчиларнинг тиришқоқликлари, ўз касбларининг ҳақиқий муаллимлари эканлигидан деб биламиш.

С.ҲАСАНОВА

## Xalqaro hamkorlik

# ЕВРОПА УНИВЕРСИТЕТЛАРИ ДАСТУРИ БҮЙИЧА

Тошкент давлат техника университетида Европа Иттифоқи комиссиясининг ТАСИС-ТЕМПУС таълим дастури доирасида бажарилган «Ўзбекистонда масоғавий ўқитиши» лойиҳаси тақдимотига багишиланган уч кунлик семинар бўлиб ўтди. Унда республикамиздаги техник йўналишдаги олий ўкуv юртлини таълим дастурини амалга ошириш бўйича хорижий ҳамкорлари - Германиянинг Гамбург-Харбург техника университети ва Голландиянинг Твенте университети вакиллари иштирок этди.

Ушбу лойиҳа «Кимё технологияси» йўналиши бўйича таълимни тақомиллаштиришга қаратилган. Кимё технологияси ва саноат экологияси кафедралари ходимлари хорижий ҳамкаслари томонидан тақдим этилган 6 та янги ўкуv курсини ўзлаштириди.

Сўнгра ушбу курслар асосида Тошкент давлат техника университетида электрон дарсликлар яратилди ва бунда материал узатишнинг барча замонавий шакллари - филмлар, анимация, ўқитувчilar маърузалиридан фойдаланилган. Янги дарсликлар учун Европа университетларида ўқитилаётган, лекин ҳозирча Ўзбекистоннинг техник йўналишдаги олий ўкуv дастuriga киритилмаган фанлар танланди. Ушбу янгилик республика таълим тизимини Европанинг энг яхши андозаларига яқинлаштириш имконини бериб, республика олий ўкуv юртларида берилаётган дипломларни халқаро нострификациялашга кўмаклашиди.

Бундан ташқари, янги курслар Интернет тармоғининг e-Sabok ва Tele Top ўкуv таълим платформасига ҳам жойлаштирилган. Бугунги кунда уларнинг иккита-

си «Атроф-муҳитни муҳофaza қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш» мутахассислиги бўйича магистратурнинг ўкуv режасига киритилган. Талабалар ушбу курслар бўйича Интернетда ишлаш орқали ва университет ходимларининг Голландиянинг Твенте университетига ташрифи вақтида ташкил этилган видео ва аудио анжуманлар давомида ўқитилди. Шунингдек, ушбу лойиҳани амалга ошириш давомида ўзлаштирилган ўкуv курсларининг электрон талкинининг афзалиги яна шундан иборатки, уларни Интернетда, балки республикамизнинг Интернет тармоғига уланган истаган жойида ўрганиш мумкин.

ТЕМПУС дастури бўйича мазкур лойиҳа асосида техника университетида Масоғавий ўқитиши маркази ташкил этилди. Марказ видео-анжуманлар ўқитиш учун замонавий аппаратура билан жихозланган. Шу билан бирга, бу ерда талабалар ва ўқитувчilar учун Интернетга уланган алоҳида компьютер сингифа бор.

Хорижлик ҳамкорлар ўзбекистонлик ҳамкаслари томонидан бажарилган ишларни юқори баҳолади. Масалан, улар университетда ташкил этилган e-Sabok таълим платформаси сифати жихатидан жаҳондаги шу каби платформалардан қолишмаслигини, бундан ташқари, республикамизда амал қилинаётган давлат таълим андозалари талабларига мослаштирилганини эътироф этди. Бугун ушбу платформадан нафақат олий ўкуv юртларига, балки муҳандис кадрлар ҳам ўз малакаларини оширишда фойдаланмоқда.

А.Иванова,  
ЎЗА мухбари

# ЯКУНИЙ БОСКИЧ

у табиий ҳолда ютуқлар билан биргаликда муаммоларга ҳам ойдинлик киритди

(Давоми. Боши 1-бетда)



Этиборлиси, ушбу танловларда ўз билимларини чиғриқдан ўтказган ҳар бир ўқувчидан илм олишга бўлган иштиёқ янада ошиди, десак муболага бўлмайди. Зотан, умумталим фан олимпиада-

ларининг республика босқичига келиб мағлубият ала-мини тортган 10-синф ёхуд академик лицей ва касб-хунар коллежининг 1-курс тингловчиси ўз билимининг ҳали ғолиблик учун саёзлигини ҳис этган ҳолда шу кундан китоб вараклашга тушган бўлса, синовлардан боши ҳам бўлиб чиқсан юқори синф ўқувчилари ўз орзула-ри сари кейинги қўядиган қадамларини янада событо-роқ ташлашга киришилар. Бу эса бизга яна бир хуло-санни, яни маълум бир ҳудудда, маълум бир фаннинг самарали ўқитилиши борасида муаммолар-нинг ҳам мавжудли-

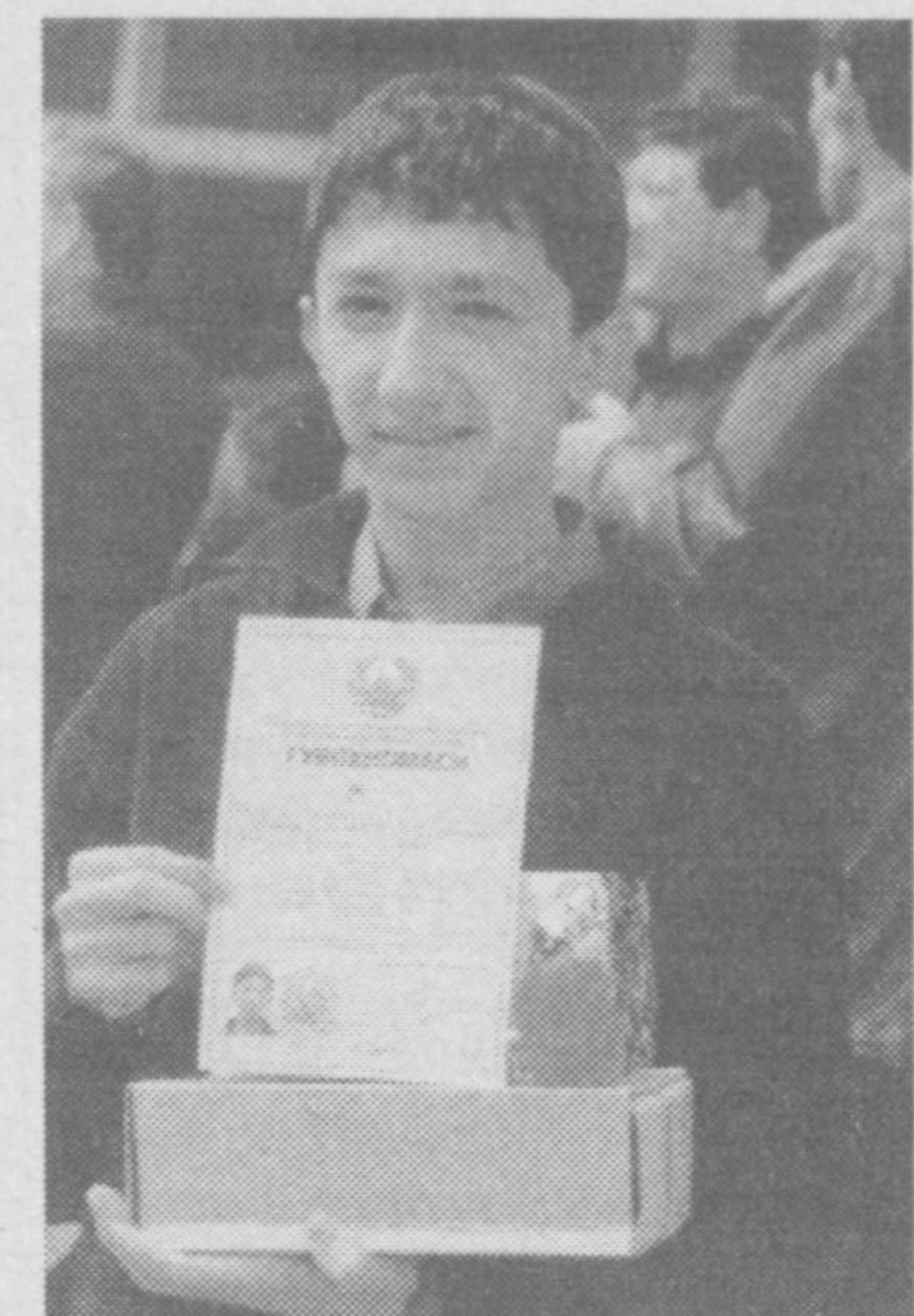
гини англатади. Негаки, якуний босқичга вилоятларнинг энг билимдон ўқувчилари, энгюқори натижага эришган ўқувчилар келишган эди-да.

Ўқитувчи, ота-она нигоҳи келажак остоносига қадалган бўлади. Негаки, у ўз иқболини фарзандлари эртасида билади. Биз танлов давомида ўз ўқувчисининг муваффақиятига кўз тиккан устозу

ота-оналарга боқар эканимиз, беихтиёр эл-юрт истиқболининг порлоқлигига ишонч ҳосил қидик. Зотан, ўқитувчи умидланган ўқувчига Ватан ҳам ишонса бўлади. Биласиз, ҳар қандай беллашув мағлубу ғолибларсиз якунланмайди. Шу боис ҳакамлар ҳайъати учун ҳам саралаш қийин кечган умумталим фан олимпиадаларининг

2003 йилги ғолиблари баъзи ҳолларда бир неча бор қайта ўтказилган синовлар натижасида аниқланди.

(Қизгин ва муросасиз ўтган умумталим фанлари бўйича 2003 йилги республика олимпиадаси-



нинг якуний натижалари билан газетамизнинг навбатдаги сонида батафсил танишасиз.

**Баҳодир ЖОВЛИЕВ,**  
“Ma'rifat” мухбири.  
Суратларда: беллашув жараёнидан лавҳалар  
Бурхон РИЗО олган суратлар.



## ТАБИИЙ ФАНЛАР ТАБИАТ ҚЎЙНИДА

Соғлом авлодни тарбиялаш ҳам педагогик тизимнинг негизи эканлиги барчамизга маълум.

Баркамол инсон тарбиясининг мақсади, мазмuni, методлари, шакл ва воситалари ҳам узига хос технология бўлиб, уни амалда жорий этиш илмий асосланган таҳдил ва татбиқ талаб

этади.

Соғлом авлод дегандা,

энг аввало наслнинг нафақат жисмоний бақувватлиги, шу билан бирга руҳан тетик, фикран соғлом, эътиқодли, билимли, маънавияти юксак, мард ва жасур, ватанпарвар ёшлиларни ҳам тушунамиз.

Баркамол инсонни тарбиялаш модели Президентимиз таърифлари, мутафаккирларнинг илмий назарий қарашларига асосланиб белгиландики, улар орасида экологик тарбия ўзига хос аҳамиятга эга-дир.

Сув, ҳаво, усимлик ва ҳайвонот дунёси табиатнинг ажралмас бўла-ги, азалий бойлиги. Аммо улардан фойдаланишда инсониятнинг пала-партишликка йўл

**Fikr**

қўяётгандиги туфайли табиий ресурсларнинг миқдори ва сифатига салбий таъсир кўрсатилмоқда.

Умумталим мактаблари ўқув режасидаги «Табиатшунослик», «Умумий биология» «География», «Зоология», «Физика», «Химия» каби табиий фанларни ўқитишда

кўпинча анъанавий усуладан фойдаланилади. Бу эса ўқувчилардаги экологик тушунчаларни тор доирага солиб қўяди. Менимча, дарсларни табиат қўйнида, табиат ҳодисалари билан боғликларда ўқитишнинг самараси кўпроқ бўларди.

Аслида табиий фанлар бир-бiri билан узвий боғлиқ. Масалан, табиий ресурслар ҳақида тушунчада бериб, айни пайтда табиат ҳодисаларининг физик хусусиятларини шарҳлаб кетиш мумкин. Демак, экология ҳақида табиий фанларнинг ҳар бири орқали батафсил тушунчада бериш мумкин.

С.РАҲИМОВА,  
ТВДПИ аспиранти

## Qishloq muallimlari

Репетиторликни ўқитувчиларнинг ҳаммаси ҳам қилаверади, аммо унинг ҳақиқийини натижажа кўрсатади. Яъни қандай натижажа?

Кимдир бор,abiturientning pulini “шилиб” олсан бўлди, ўқишига кирган-кирмагани билан нима ишим бор, дейди. Улар бир соатга фалон пул деб кескин нарх қўядилар. Кимдир бор, ўз ҳукмига ҳавола дейди. Қайсиdir репетиторabiturient ўқишига киргач, рози қилишини баъзан

га синф раҳбарлиги топширилган эди. Бошқа синflарга ҳам дарс берса-да, унинг хаёли кўпроқ ўз ўқувчиларида бўлар, уларнинг хоҳишистаклари билан қизиқар, оиласи шароитлари билан танишишга ҳам вақт топарди.

Кейинги икки йил мобайнида ўқувчилари орасидан математикадан кучлиларини саралаб олиб, дарсдан ташқари вақтларда астойдил шуғулланди. Кези келса, уларнинг уйларига ҳам

муаллимани энг қувонтиргани д.Саманқулова, М.Ҳамидова, F.Авлодова каби ўқувчи қизларнинг ЎзМУ амалий математика факультетига энг юқори баллар билан қабул қилинганини бўлди. Муаллима баъзан сиртдан эшишиб қолади, улар “Зуҳра опа бизга репетиторлик қилган” деб гапириб юришар экан. Ана шунинг ўзи ҳам ўқитувчи опанинг кўнглини ёруғ туйғуларга тўлдиди.

Айтганча, Зуҳра Эркабоевинг ўқувчилари фанлар бўйича туман, вилоят, республика олимпи-

## “ЗУҲРА ОПА – МЕНИНГ РЕПЕТИТОРИМ”

кутади, баъзан кутмайди. Қисқаси, репетиторликни ўзларига иккинчи касб қилиб олган ўқитувчilar ҳар хил.

Зуҳра Эркабоева кўпроқ учинчи тоифага мансуб. У аниқ фан – математика илмидан сабоқ бериб келар экан, кўпчилик ўйлаганчалик, бу фаннинг мураккаб эмас, аксинча осон, ечим ва хуласалар билган кишига, худди узоқдаги сервиқор тоглардек кўриниб туришига шубҳасиз тан берган. Билмаган одамга, пахта териш ҳам

борди, баъзан ўқувчilarи йўқлаб келса, қозонтоворигини йигишириб, уларга вақт ажратди. Репетиторликни, бу дарражада ўз машғулотига айлантирган ва пулидан ҳам воз кечган ўқитувчilar топилавермаса кепак.

Зуҳра Эркабоева синф раҳбарлигига мактабни тамомлаган 24 нафар ўқувчи 2001 йили ўз ҳаётларидаги энг катта муваффақиятга эришишди. Улардан 15 нафари олий таълим мусассаларига қабул қилинган бўлса, шундан 12 киши давлат грантини кўлга киритди. Учнафари эса тўлов-контрактга “илинди”. Учниши касб-хунар коллежларининг талабаси бўлишиди.

адаларига ҳам чиқишишмоқда.

IX-синф ўқувчisi X.Кўбаева, X-синфдан M.Тўғиловалар Самарқанд вилоятида иккинчи, учинчи ўринларни эталлашиб, Республика босқичида иштирок этишиди.

Муаллимликнинг баҳти нимада, деб сўрашса, бу касбда ишловчи аёлларнинг жавоблари хилмажил бўллади. Ўз ўқувчilarини туман қолиб, вилоятда ҳам етаклаб юришдан эринмайдиган, кези келса, ўз ҳисобидан уларни овқатлантирадиган Зуҳра Эркабоева эса “Шогирдларим илм-маърифатни қадрлайдиган инсонлар бўлишини орзу қила-ман” деб жавоб бериши аниқ.

Х.Тўйманова

## ТАЛАНТЛАР КАШФ ЭТИЛАДИ

Маданият ишлари вазирлиги томонидан республикамиздаги ўқувчи ёшларни мусиқа санъатининг юксак намуналари асосида тарбиялаш, уларнинг ижрочилик маҳоратларини янада ошириш, ёш истеъоддларни аниқлаш ва рағбатлантириш мақсадида Ўрта маҳсус мусиқа ва санъат ўкув юртлари ёш ижрочиларининг XVII Республика танлови Тошкент шахрида ўз ишини бошлади. Танловда якка хонандалик, пулфлама ва зарбли чолгулар, фортелино, анъанавий ижрочилик, торли чолгулар ва халқ чолгулари билан ижро этиладиган асарлар Глиэр номидаги Республика маҳсус мусиқа академик лицеи, Успенский номидаги Республика маҳсус мусиқа лицеи, Тошкент маданият техникумидаги 22 марта 2 апрелгача давом этади. Шунингдек, танлов Самарқанд вилоятининг Жума шахридағи Узбекистон-Корея санъат ўкув маркази, Наманганд санъат колледжида 25 марта 5 апрелгача бўлиб ўтади.

Мухтасархон  
Каримова

## КИЧКИНТОЙЛАР НИГОХИДАГИ КАТТА ОЛАМ

**Наврӯз шодиёналарини кичкинтойлар, айниқса боғча бошлалари ўзгача бир қувонч ва шодлик билан нишонламоқдалар. Жиззах шаҳридаги "Камалак" номли 32-МТМда бўлганимизда бунга яна бир бор ишонч ҳосил қилдик.**

**Боғчанинг тайёрлов гурухлари томонидан тайёрланган театрлаширилган томошалар барчага манзур бўлди.**

**Бойчечак чиқибди, бугун Наврӯз экан.**

**Ҳамма бир-бирига жигар сўз экан.**

**Кичкинтойларнинг ана шу шеър билан бошланган томошаларида ҳалқимизнинг азалий урф-одатлари, миллӣ қадриятларимиз, ҳалқ қўшиқ ва лапарлари ўзгача бир талқинда ижро этилди. Шуниси диққатга сазоворки, байрам дастурини боғча бошларининг ўзлари бошқариб борди. Айниқса, бошловчи Шоҳсанам, турли саҳна чиқишлиари иштирокчилари Маҳрӯза, Мафтұна, Зиёда, Даврон, Улуғбекларнинг маҳорати йиғилганларга, отоналарга завқ-шавқ улашди.**

**Байрам тантаналари давомида кичкинтойларнинг бегубор нигоҳида бу ажисб дунё янада сеҳрли ва жозибали кўринганилигига ишонч ҳосил қилдик. Зоро, кичкинтойлар учун бу ёруғ олам уларнинг қалбидек тоза ва мусаффо кўриниши шубҳасиз. Наврӯз байрами боғчадаги 165 нафар кичкинтойга ана шундай қувонч баҳш этди.**

**А. СОДИКОВ.**

Мутахассисларнинг бола тарбиясида энг муҳим жиҳат унинг бир томонлама ривожланишига эътибор қаратиб, бошқа томонлама оқсоқликларга йўл қўймасликка эришиш дея таъкидлаганлари тажрибалар асосида юзага келган фикрdir. Чунки, инсоннинг бир томонлама мудафакиятларга эришиб, ҳаётда ўз ўрнини мустаҳкам эгаллаши мумкин эмас. Тўғри, инсон ҳар тарафдан мукаммал салоҳиятга эга бўлиши осонмас. Бироқ, бирининг эвазига иккинчи унсурнинг бой берилиши ожизлиқдан далолат. Кучли бўлиш учун эса инсон ҳеч бўлмагандан ҳаётдаги энг асосий заруратларга "лаббай" дея жавоб бера оладиган бўлмоғи лозим.

Шунинг учун фарзандларимизни гўдаклиқданоқ ҳам жисмоний, ҳам маънавий, ҳам ақлий жиҳатдан баркамол қилиб тарбиялашга эътибор қаратилаяпти. Шунинг учун, мактабгача таълим муассасаларида болаларга тафқурни ўстирувчи, жисмонан соғлом қўйувчи, маънавий юқсалтирувчи машгулотлар узлусиз равишда ўтилади. Айни пайтда кичкинтойларнинг четтилларни, компьютер технологияларни ўрганишига алоҳида ургу берилаяпти, бу уларнинг тараққий этиб бораётган замон талаблари олдида довдирб қолмаслигини таъминлайди. Шунингдек, бунга ҳамоҳанг тарзда маънавий бойликларнинг болалар қалбига жо қилиниши улар келажагида муҳим ўрин тулади. Тарбиянинг ана шу қирралари ҳисобга олиниб боғча болаларида ҳалқ мақоллари, ҳикматлари, ибратли сўзлари, эртагу маталлари орқали миллӣ маънавий дунёқарашни шакллантириш устида турли ўналишларда ишлар олиб борилаяпти. Шулардан бири мактабгача таълим тарбияланувчиларига мўлжалланган "Одоб дурданала" услубий кўлланмасини яратилишига киришилганидир.

Ушбу иш амалиётига бел боғланишига Юнусобод туманидаги 47-мактабгача таълим муассасасида ўтказилган тадбир ва уерга йиғилган мутахассисларнинг кенгашуви турткি бўлди.

Яъни кичкинтойларга қадриятларимизнинг қаймогини ўзида мужассамлаштирган дурданаларимизни ўргатишнинг аҳамияти катталиги эътироф этилди. Қуруқ ваъзхонликтан қочган холда шу кундан бошлаб Тошкент шаҳар педагогларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти ҳамда Тошкент Ислом университетининг ходимлари ҳамкорликда анчагина тош босадиган, маъно-ю мазмун жиҳатдан салмоқдор бўлган месросимиз намуналарини қай-

нинг ўз аксини кўрсата бошлашди. Бу фикрларни мазкур МТМ мудираси Фотима Даҳа нова келтирган кузатишлар асосида далиллаш ўринлидир:

— Аввалига боғчамиздаги 9 та гурухнинг 5 тасида одоб дурданалари бўйича турли мөъёлларни синашга киришдик. Бунда психологиямиз Гулсара Жалолова ҳамда услубчи Малоҳат Ағзамовалар болаларда бўлаёт-

## Tajriba, sinov, natija

қадриятларимиз руҳи ўзига хос тарзда акс этирилган. Умуман келтирганларимиз одоб дурданаларини болаларга ўргатиша бир боғча миқёсида қилинган ишлар эди. Энди бир йиллик синов натижаларидан сўнг чиқарилган кўлланманинг ва шу кўлланмана доирасида ўтиладиган материалларнинг салмоғи кичкинтойлар учун қай даражада мўлжалланиши кераклиги борасида кенгашиш учун ўтказилган Тошкент шаҳар бўйича ўтказилган семинарга ҳам тўхталиб ўтсак. Шайхонтохур туманидаги 588-МТМга йиғилган мутахассислар ТШПҚТМОИ мактабгача, бошлангич ва маҳсус таълим кафедраси катта ўқитувчиси Зуҳра Файзиева ва тарбиячи Малика Файзулаевалар яратган "Одоб дурданала" услугбий кўлланмаси, шу ўйналишдаги машгулотлар концепцияси ва дастурини кўллаб-куватладилар. Ҳатто кўпчилик кўлланмадаги "саховат", "диёнат", "гуноҳ", "савоб" каби сўзлар мазмунини тушунтиришини кичик гурухларданоқ бошлаш керак, деган фикрларни билдиришди. Айтилган мулоҳазалар, ўтироҳ ва таклифлар ҳамда тавсиялар инобатга олинди. Шунингдек, одоб дурданалари машгулотларини ўтиради. Ҳадис намуналарини эса ўзларининг дунёқарашларига мос ҳолда тушунтириб бера олади. Шу мақсаддаги ишларимиз бошлангандан бўён ота-оналар ҳам келиб, миннатдорчиллик билдирияпти. Фарзандларининг боғчадан боргандан сўнг, укарини урмасдан, уларга фамхўрлик кўрсататиленларини айтишаётпти.

Ҳақиқатан ҳам мудиранинг айтганича бор экан. Чунки, муассасада ўтказилган "Энг шинам хона", "Намунали коридор" ва "Касбим — фахрим" кўрик-танловларида ясалган кўргазмали куроллар ҳамда ноанъанавий машгулотларда ҳам миллӣ

**Насиба ЭРХОНОВА,  
"Ma'rifat" мухбири**

## ОДОБАИ БОДДА ЭДДА МАЖЗУР

йўсунда болаларга ўргатиш кераклиги устида бош қотира бошлашди. Бунда албатта пойтахтимиздаги 47-МТМ тажрибасинов майдончасига айлантирилди. Ва тарбиячи Гулбахор Исматованинг кузатувлари асосида тўплаган натижалари оммалаштириш ҳолига келди. Ўз ишининг билимдонлари бир ёқадан бош чиқариб, бирининг камчилигини иккинчиси тўлдириб ишлашган эди, илк бор ясалган хуласалар бир ибтидий фикр ҳолига келиб қолди. Чунки, болажонлар борганд сари бу йўналишдаги ҳаракатларнинг қанчалик масъулият талаб эканлигини юриш — туришу, ейиш — ухлашларида кўрсата бошлади. Бир йилдан ошироқ вақт ўтибдики, юқоридаги МТМда болаларнинг соғ миллӣ анъаналаримизга қалбан ошнолиги кучли даражада сезила борди. Яна бир жиҳат, логопед гурухларда ҳам тил машқларини ўтказида ҳикматли сўзлар жуда кўл келиб, уларни болалар ҳам тўғри талаффуз қилишни ўрганишиди, ҳам асл моҳиятини тушиниб, ҳатти-ҳаракатларида бу-

## "ОНА ВАТАН ҲАММАМИЗНИКИ"

Ватанинни севган фарзанд унинг Она табиатининг ҳам содиқ қўриқчиси бўлмоғи керак.

Бу борадаги тарғибот-ташвиқот ишларимизнинг асоси қисмини мактаб ва мактабгача таълим муассасаларидан бошлаганимиз бежиз эмас. Токи, фарзандларимиз қалбига табиатимизга нисбатан бўлган меҳр-муҳаббат илк болалик онлариданоқ мустаҳкам ўрнашиб қолсин.

Сурхондарё вилояти табиатни муҳофаза қилиш кўмитаси ва вилоятни ҳалқ таълими бошқармаси ҳамкорликда табиат муҳофазасига оиг танлов ўтказди.

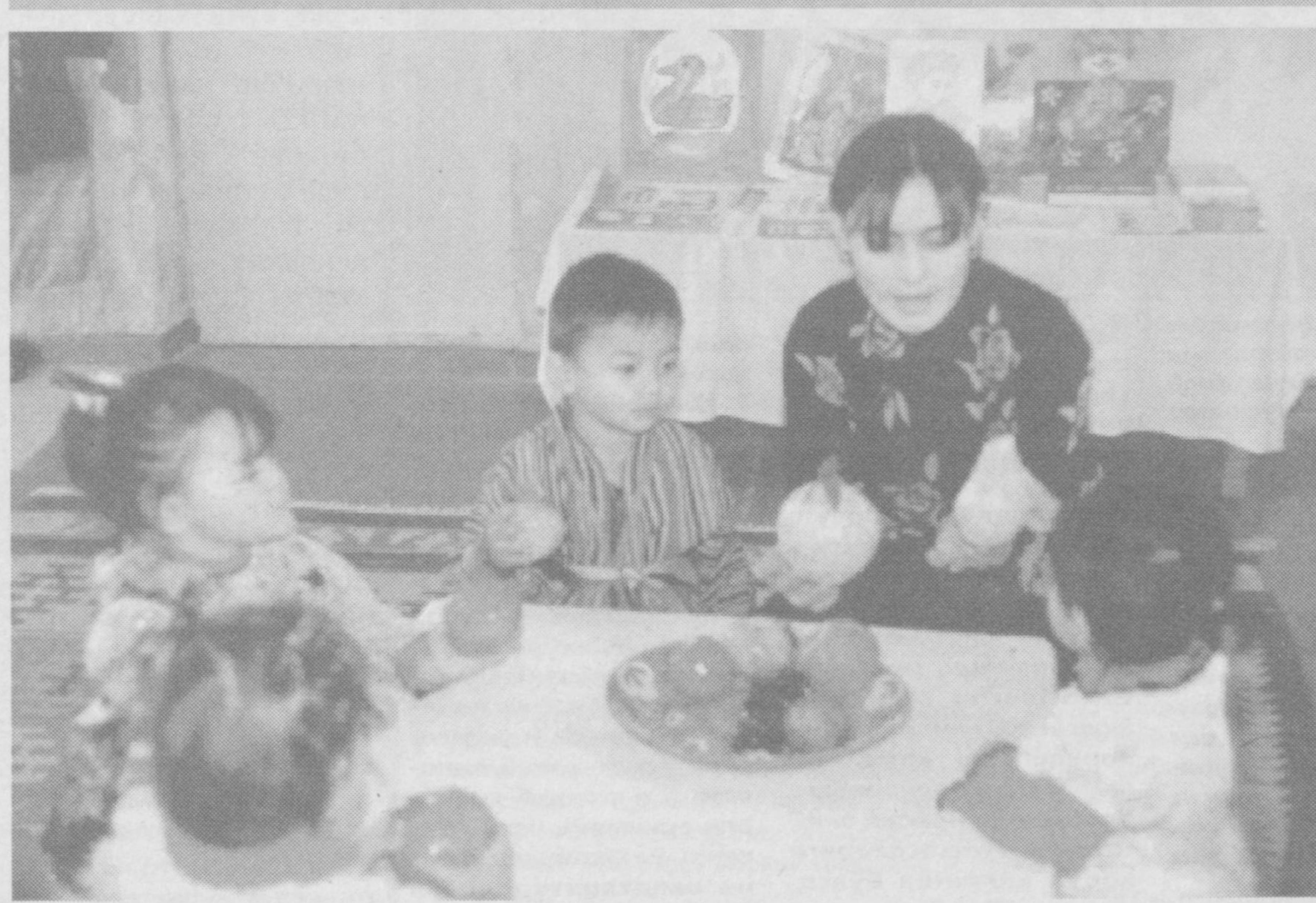
Термиз шаҳридаги 12-сонли мактабгача таълим муассасасида "Она Ватан ҳаммамизники" мавзусида бўлиб ўтиган бу танловда туманинг ғолиб деб топилган ёш экологлар шиширок этишиди.

Ҳакамлар ҳайъати танловда шиширок этиган "Ёш эколог" ларнинг танловга келтирган күшлар ва бошқа жониворларни, гул ва гербариylарни, альбом ва кўргазмаларни, хуласа табиат муҳофазасига оиг барча ишларини батафсил ўрганиб чиқдишлар.

Хуласага кўра, Денов туманинаги 27-мактабнинг "Ёш табиат кўриқчилари" I-ўринни, Шўрчи туманинаги 7-мактаб ва Бойсун туманинаги I-мактабнинг "Ёш эколог"лари 2- ва 3- ўринларни эгалладилар.

Кичкинтойлар орасига ўтказилган қизғин баҳсларда эса Термиз шаҳридаги 12-сонли, Термиз туманинаги 2-сонли ва Узун туманинаги 8-сонли мактабгача таълим муассасалари "Ёш эколог"лари ғолиб деб топилдишлар.

**Абдували ОБИДДИН,  
"Ma'rifat" мухбири.**



Боланинг илк ёшиданоқ зийрак, теран фикрли, тезда хуласа чиқара оладиган, чуқур мушоҳадали бўлиб ўсишига вақтида эътибор қаратиш, поезд ўтиб кетгач афсус чекишидек ноҳуш ҳолат пайдо бўлишининг олдини олади. Шунинг учун ҳам ҳозирда мактабгача таълим муассасаларида фикр ўстирувчи, ривожлантирувчи ва муаммоли — ноанъанавий машгулотлар кўлами кенгайиб бораяпти. Сирдарё вилояти Ш. Рашидов тумани "Кўёшча" номли МТМ тарбиячиси Барно Юсупова ҳам мева-сабзавотлар ёрдамида олиб бораётган машгулотида болаларда ранг ажратиш ва санаш кўнижмаларини ривожлантирайпти.

Бурхон РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

"Меҳтопхона" миздаги бугунги сұхбат педагоглар вакили билан бўлди. Мактаблар, лицей-коллежлар, олий ўкув юртлари учун нашр этилган ҳуқуқшунослик фанига оид деярли барча дарсликлар, ўкув қўлланмаларининг асосий муаллифи, етук ҳуқуқшунос, устоз педагог, Низомий номидаги ТДПУдаги ЮНЕСКО-нинг "Фуқаролик қадриятлари ва таълимни" кафедраси мудири, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ҳалқ таълими ходими, профессор Омина Каримова билан бўлган сұхбатимиз маориф ходимларини қизиқтиради, деб ўйлаймиз.

— Омина опа, аввало "Меҳтопхона" мизнинг анъянасига кўра, устозларингиз ҳақида гапириб берсангиз.

— Менинг ёшлигим бирор саргузаштларга бой бўлган. Отам раҳматли ҳам дин, ҳам илм кишиси эдилар. 12 ёшларида Кўръони Каримни ёд олган эканлар. 30-йилларда собиқ Иттилоғнинг бойларга, диндорларга қарши олиб борган қатағон сиёсати натижасида Хитойга чиқиб кетишга мажбур бўлган. 33 йил деганда, яъни 1956 йилда ўз уйимизга, она Ватанимизга қайтиб келдик. Шундай қилиб, мактаб таълимини Хитойда олганман. Ўзим ўша ерда туғилиб, ўсибулғайган бўлсан-да, Ўзбекистон бутун вужудимни, қалбимни оҳанрабодек тортар эди. Менда, Ватан, адолат, ҳақиқат, меҳнат каби қадриятларни улуғлаш туйгусининг шаклланишида отамнинг ўрни жуда катта. Умуман, кўп ҳолларда отамни биринчи устозим, деб биламан. 1968 йилда ТошДУ (ЎзМУ) ҳуқуқшунослик факультети (ҳозирги ТДЮИ)нинг кечки бўлнимини тутатдим. 1-курсда бизга таниқли ҳуқуқшунос олим Шавкат Ўразаев дарс берганлар. Бу соҳадаги илк устозим деб шу инсонни айтган бўлардим. Илмий ишлар килишимга ҳам Шавкат ака сабабчи бўлган.

— Кейинги илмий ва меҳнат фаолиятингиз қандай давом этди?

— Олий ўкув юртини битиргач, 5 йил давомида илмий изланишда бўлдим, 1973 йилда "Ўрта Осиё ва Қозогистоннинг умумий ва алоҳида конституциялари" мавзусида юридик номзодлик ишини ҳимоя қилдим. Дарслик ва ўкув қўлланмаларни ҳам қўшиб ҳисоблаганда 100 дан ортиқ илмий-оммабоп нашрларга муаллифлик қилдим. 1973 йилдан шу кунгача Тошкент Давлат педагогика университетида катта ўқитувчи, доцент, профессор, кафедра мудири лавозимларида ишлаб келмоқдаман.

— Омина опа, илк мустақиллик йиллариданоқ ҳукуматимиз аҳолининг, айниқса, ёшларнинг ҳуқуқий онг ва маданиятини оширишга катта ўтибор қаратди. Ана шу ўтибор натижаси ўларок, бундан 4-5 йил муқаддам биринчи марта ўзбек давлати ва ҳуқуқи асосларини ўргатувчи дарсликлар пайдо бўлди. Уларнинг яратилиш жараёни, мазмуни ҳақида тўхтальсангиз?

— Дарҳақиқат, ҳуқуқий онг ва маданиятини юксалитириш жараёни истиқлол даврида анча тезлашди. Чунки кейинги йиллarda бунга жуда катта эҳтиёж туғилган эди. Бу, аввало, ушбу йилларда иқтисодий жиҳатдан бутунлай янгича муносабатларнинг шаклланиши билан, иккинчидан, ҳар томонлама етук, айниқса, ўз ҳуқуқини била-диган, уларни талаб қила оладиган фуқаролар жамиятини шакллантиришининг биринчи даражадаги вазифасига айланганлиги билан изоҳланади. Кейинроқ — 1997 йил августда "Жамиятда ҳуқуқий маданиятини юксалитириш Мил-

## Меҳтопхона



си доирасида "Давлат ва ҳуқуқ асослари" фани бўйича қандай амалий ишлар қилинди?

— Айтиш мумкинки, бу икки ҳужжат нафақат мазкур фан, балки ҳозир таълим тизимида ўқитилаётган барча фанлар ривожида улкан аҳамият касб этди. 1997 йил 29 августдан шу кунгача давом эттаётган ислоҳотлар ҳақида жуда узоқ гапириш мумкин. Шунинг учун мен ҳуқуқшунослик фа-

Бироқ ҳамма нарса фаяқат дарсликларга боғлиқ эмас. Дарслик бир восита, холос. Бу воситадан мохирона фойдалана оладиган, материални ўкувчига етказиб берадиган малакали педагогларгина ҳуқуқшунослик фани ривожида ҳал қиливчи ўрин эгаллаши мумкин. Юқорида тилга олинган икки қонун қабул қилингач, бу борода ҳам жиддий силжиш рўй берди — Ўзбекистон Миллий университети, Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика университети, вилоятлардаги университетлардаги ҳуқуқшунос-педагог мутахассисларини тайёрлайдиган факультетлар очилиб, ҳозир уларда юзлаб талабалар таҳсил олмоқда.

— Бундан икки йил мурқаддам — 2001 йил 4 январда "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида"ги Президент Фармойиши эълон қилинган эди.

— Ха, бу Фармойиши ҳам ҳуқуқий таълим давлат сиёсати даражасига кўтарилиганидан далолат бера-

лар учун "Конституцияний ҳуқуқ", академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари, олий ўкув юртлари учун "Конституцияни ўрганиш" ўкув курслари йўлга қўйилиб, дарсликлар, қўлланмалар, маъруза матнлари нашр этилди.

— Омина опа, Сиз кўпроқ талабалар билан ишлайсиз. Ҳозирги талабалар, умуман ёшлар ҳақидаги фикрларингиз билан ўртоқлашсангиз.

— Очиги, ҳозирги ёшларга ҳавасим келади. Ҳамма шароитлар бор. Янги таълим даргоҳлари, чиройли дарсликлар, педагогик технологиялар, мультимедиа воситалари, интернет — хуллас, билим олиш учун ҳамма шароит мухайё. Бизнинг даври мизда ёзув машинкасидан бошқа ҳеч нарса йўқ эди. Кўплаб иқтидорли. Аммо асарига ёшларда ҳамон бир тўсиқ бор. Бу — вақтнинг қадрига етмаслик. Ҳуқуқшунослик борасида ҳам шундай дейиш мумкин. Ўз ҳуқуки ва бурчи ҳақида умуман тасавурга эга бўлмаган талабалар ҳам бор. Тасодифан талаба бўлиб қолганларга, тўғриси, ачинаман. Кўплари билан сұхбатлар ўтказаман.

— Сизнингча, фуқароларнинг, айниқса, ёшларнинг ҳуқуқий онг ва маданиятини ошириш учун яна нималар қилиш мумкин?

— Бу узоқ муддатли жарайён бўлиб, бир-икки ойда ўз-ўзидан содир бўлмайди. Менимча, давлат томонидан қилиниши керак бўлган ишлар амалга оширилиб бўлди. Энди, гап ҳалқнинг, ёшларнинг ўзида қолди.

Агар барчамиз ўз ҳуқуқларимизни талаб қилисакина, улардан фойдалана оламиз. Маърифатпарвар бобомиз Беҳбудий айтганидай, ҳақ-ҳуқуқ берилибди, балки олинади. Бироқ ҳуқуқни талаб қилиш учун уни ўрганиш, чукур билиш лозим. Энг муҳими, фуқаро ҳуқуки билан бирга бурчларини ҳам ўз вақтида бажариши шарт. Ёшлар онгига аввалио, мана шу ҳақиқатни етказишмиз зарур.

— "Ma'rifat" газетасига, унинг ўқувчиларига тилакларингиз.

— "Ma'rifat" узоқ йиллар давомида менинг доимий иш ҳамроҳимга айланиб қолган. Айниқса, мустақиллик йиллари давомида унинг илмий салоҳияти, мавзуулар кўлами ва долзарблиги кескин ошиди. Тилагим — севимли газетамиз ҳозирги ютуқларидан ҳам улкан муваффақиятларни кўлга киритсин. "Ma'rifat" ўқувчилари — мамлакатимиздаги минглаб таълим ходимларига эса масъулиятли ишларидан куч-куват, омад тилайман.

— Мазмунли сұхбатингиз учун ташаккур.

Ботиржон ФОФУРОВ  
сұхбатлашди.

# ТАСОДИФАН ТАЛАБА БЎЛГАНЛАРГА АЧИНАМАН

лий дастури"нинг қабул қилиниши билан бу мақсад йўлида дадил қадамлар ташланди. Биз ҳам шу даврда мактаблар, олий ва ўрта махсус ўкув юртларида таълим оловчилар учун мўлжалланган махсус дарсликлар, ўкув қўлланмаларининг яратилишида муаллиф сифатида фаол иштироқ этдик.

Тўғри, буарнинг барчаси осон бўлмади. Чунки, бизгача таълимимизда бошдан-оёқ мағкуравий жумлалар қалашиб ётган "Совет давлати ва ҳуқуқи асослари" деган дарсликдан бошқа ҳеч нарса йўқ эди. Қолаверса, мамлакатнинг ҳуқуқ тизими, хусусан, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, қонунлар ўз бошидан шаклланиши жараёнини кечираётган эди. Айнан шунинг учун ҳам биз ўша илк дарсликларда ҳуқуқшунослик асосларининг энг муҳим тушунчаларини имкони борича кенгроқ беришга ҳаракат қилдик. Шу билан бирга, республика мавзусидаги турли таълим муассасаларида бир йил давомида синовдан ўтказилди. Синов натижалари таҳлил қилиниб, дарслик ва ўкув қўлланмаларига тегишли ўзгартирishlar киритилди. Ҳуқуқшунослик фанига оид 8-синфлар учун "Ўзбекистон давлати ва ҳуқуқи асослари", 9-синфлар учун "Конституцияни ҳуқуқ" дарсликлари ҳам ушбу жараёни бошдан кечирди. Шу тариқа, давлати ва ҳуқуқи асослари фани дарсликлари мукаммал шаклда, халқaro талаблар даражасида нашр этилди.

— Ўзбекистон таълим тизимини тубдан ўзгартириб юборган "Таълим тўғрисида"ги қонун, "Кадрлар тайёрлаш миilliй дастури" ижро-

нидан битта мисол келтириш билан бу жараённи тасвирилашга ҳаракат қиласман. Илгари дарсликлар кабинетларда ёзилиб, битта илмий муҳокама ва иккича тақриз билан нашр этилаверарди. Энди эса "Таълим тўғрисида"ги қонунга асосан дарсликлар яратиш жараёнида нафақат олимлар, балки бевосита таълим жараёни иштирокчиси бўлмиш амалиётчи ўқитувчилар, методистлар ҳам қатнашмоқда. Қолаверса, ҳар бир фан учун махсус давлат таълим стандартлари ишлаб чиқилди ва дарсликлар ҳам улар асосида ёзила бошланди. Энг муҳими шуки, дарсликлар ва ДТС республика мавзусидаги турли таълим муассасаларида бир йил давомида синовдан ўтказилди. Синов натижалари таҳлил қилиниб, дарслик ва ўкув қўлланмаларига тегишли ўзгартирishlar киритилди. Ҳуқуқшунослик фанига оид 8-синфлар учун "Ўзбекистон давлати ва ҳуқуқи асослари", 9-синфлар учун "Конституцияни ҳуқуқ" дарсликлари ҳам ушбу жараёни бошдан кечирди. Шу тариқа, давлати ва ҳуқуқи асослари фани дарсликлари мукаммал шаклда, халқaro талаблар даражасида

ди. Шу йилдан бошлаб Асосий Қонунимизга ўтибор тубдан ўзгарди. Жумладан, Конституцияни ўрганишни ташкил этиш тўғрисида"ги қонунга асосан дарсликлар яратиш жараёнида нафақат олимлар, балки олинади. Бироқ ҳуқуқни талаб қилиш учун уни ўрганиш, чукур билиш лозим. Энг муҳими, фуқаро ҳуқуки билан бирга бурчларини ҳам ўз вақтида бажариши шарт. Ёшлар онгига аввалио, мана шу ҳақиқатни етказишмиз зарур.

— "Ma'rifat" газетасига, унинг ўқувчиларига тилакларингиз.

— "Ma'rifat" узоқ йиллар давомида менинг доимий иш ҳамроҳимга айланиб қолган. Айниқса, мустақиллик йиллари давомида унинг илмий салоҳияти, мавзуулар кўлами ва долзарблиги кескин ошиди. Тилагим — севимли газетамиз ҳозирги ютуқларидан ҳам улкан муваффақиятларни кўлга киритсин. "Ma'rifat" ўқувчилари — мамлакатимиздаги минглаб таълим ходимларига эса масъулиятли ишларидан куч-куват, омад тилайман.

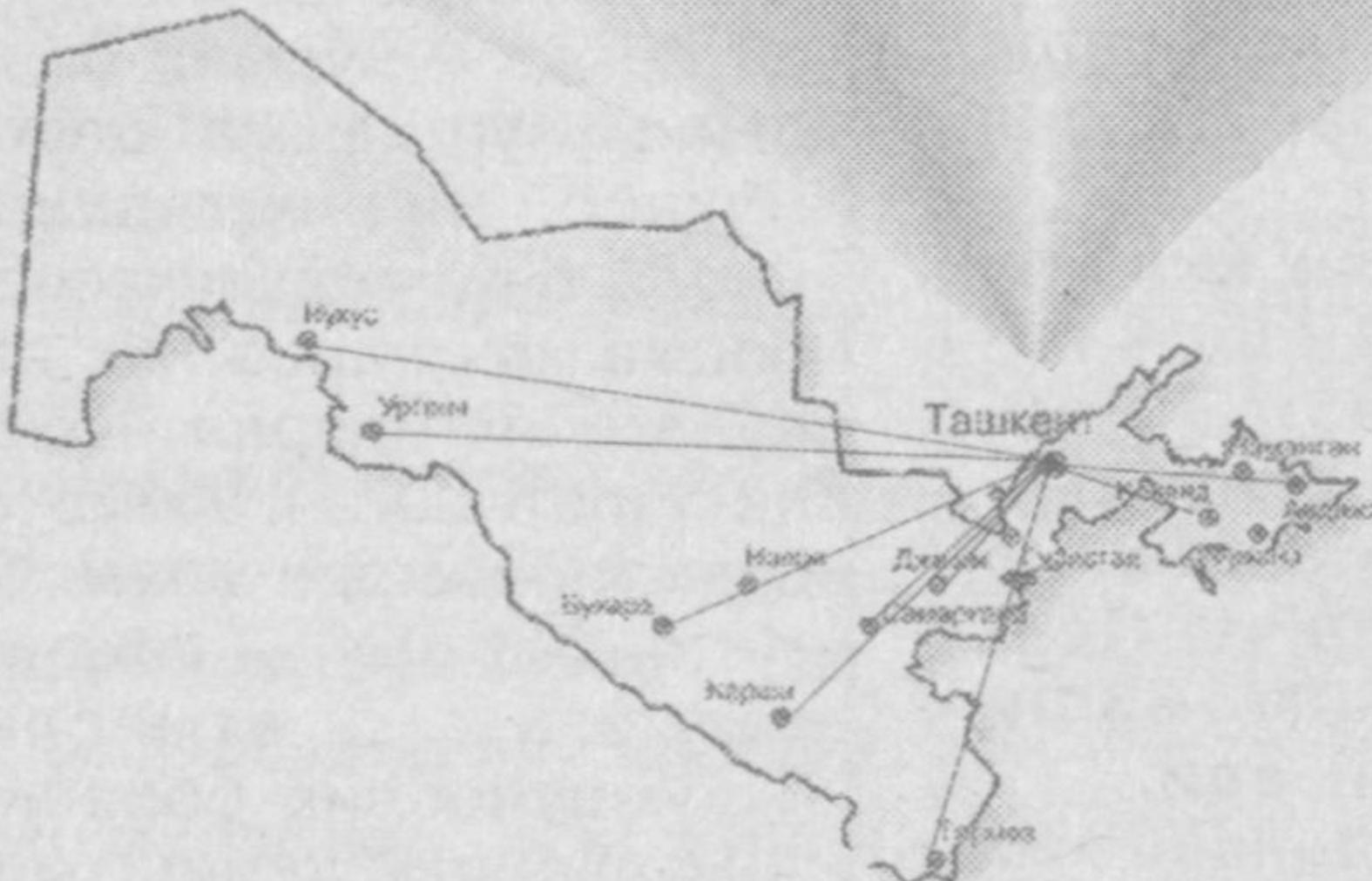
— Мазмунли сұхбатингиз учун ташаккур.

Ботиржон ФОФУРОВ  
сұхбатлашди.

# ЯХШИ КИТОБГАР БИЗ ТОМОНДА ОЗ

дэйди қўнғиротлик  
Зархол Сейтимбетова

«Ma’rifat»ga  
maktuclar



Бўлим муҳарриримиз қўлимга бир даста қоғозлар тутқазиб “мана шу хатларни саралаб, “Маърифат”га мактублар саҳифасини тайёрланг. Бидорта ҳам хат эътиборингиздан четда қолмасин, умид билан ёзган муҳлисларимизнинг ҳеч бўлмаса икки оғизгина гапи газета саҳифасига тушсин” деганида шуларни эсладим.

“О, руҳият”. Термиз давлат университети психология кафедраси доценти Болтажон Содиковнинг газетада чоп этилган “Тарбиянинг руҳий таъсирига чизгилар” (муаллиф М. Йўлдошев) деб номланган мақолалар туркумини ўқиб, ундан таъсирланиб ёзган хати шундай бошланади. Муҳлисимиз мактубини давом эттириб ёзди: “Ўтмиша аждодларимиз руҳан соғлом, жисмонан бақувват болани яратмоқ учун 40 кун пархез сақлаганлар, вужудни поклаганлар. Хозирчи...?” деги оғрикли бир савонни қўяди. “Руҳият ўта мураккаб жараён. Шахснинг шаклланиши ирсият, мухит, таълим ва тарбияга боғлиқ. Қазисан, қартасан, асл наслингга тортасан” деб бејиз айтилмаган-ку. Бола жисмидаги руҳиятнинг асл илдизи соғлом бўлса, ўз менини тез англай олади. Ўз менини мукаммал англаған болалар вояга етиб, бир ҳунарнинг бошини тутиб, ўзига, оиласига, ҳалқига, жамиятга фойда етказади, албатта. Б.Содиков бир қанча ибратли фикрлар айтиш билан бирга, “руҳияти, ички дунёси тоза, маънан пок инсонлар бо-

лаларга таълим-тарбия бериши керак, шундагина етук шахс камолга етади” деб мактубини якунлайди.

Инсон руҳи, унинг майлари, инжиқликлари ҳақида сўз кетганда руҳга кира билган ижодкор, шеърият оламининг даҳоси, бир неча асрлардан бўён мангу яшаб келаётган мир Алишер Навоий ёдга тушади.

Баҳористон ижтимоий-иқтисодиёт касб-хунар коллежи ўқитувчиси Маҳмуд Тўраев ҳазрат Навоийнинг ғазалнавислиқдаги ижод қирраларини ўрганиш кўпгина қишиларнинг орзуни эканлигини таъкидлайди.

“Шоир ўзининг 2600 та туркӣ тилдаги ғазалларининг 1300 дан ортиғида радифлар қўллаган. Шундан 100 дан ортиғида эса арабча ва форсча сўзлар радиф бўлиб келади. Навоий ғазалларини чуқур мутолаа қилганимизда ғазал мисраларида қўш матлаъ қўллаш усули, иккичи матлаъ мазмун-моҳияти билан биринчи матлаъни тўлдириб, у билан мантиқан, мазмунан ва шаклан боғланганинги кўрамиз” деги мактуб муаллифи.

Ўзбек адабиёти тарихи қўччиликни албатта қизиқтиради. Айниқса, Навоий, Жомий, Хайём, Бобурлар ижоди ва улар босиб ўтган ҳаёт йўли ҳамма учун ибрат мактаби бўла олади.

Нукус шахридан мактуб йўллаган, К.Убайдуллаев номидаги Республика педагогларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти катта ўқитувчиси Икром Холмуродов ўз мактубини “Маҳаллий шоирлар ижодида Бобур армони” деб номлабди. “9-синфларда Захрииддин Муҳаммад Бобурнинг ҳаётни ва ижоди ўрганилади. Ўтилган мавзуларни янада мустаҳкамлаши мақсадида синфдан ташқари машгүлотлар учун ажратилган соатлардан фойдаланиши ўршили”, деги мактуб муаллифи.

Муҳлисимиз И.Холмуродов маҳал-

лий шоир Э.Ражабнинг Бобур Мирзога бағишлиланган шеърларини талқин қилиб чиқади.

Нукус шахриданаги 16-мактабнинг 8-ўзбек синфи ўқувчиси Шахло Атамуратова “Муқаддас орзу ушалди. Ўзбекистон тинч ўй билан ўзининг мустақиллигига эришиди. Юртимизни ривожланган давлатлар тан олди” деб ёзибди. У мамлакатимизда рўй берадиган ўзгаришлар, олиб борилаётган туб ислоҳотлар ҳақида гапирибди.

Қўнғирот шахридан хат йўллаб, биздан умид кутган Зархол Сейтимбетованинг дил сўзлари ҳам юракка яқин. У киши ёзди: “Биз чекка худудда яшаймиз. Яхши китоблар биз томонларда оз. Янги нашрдан чиқсан китоблар етиб келмайди. Мен ҳаёт ташвишларидан бир зум ўроқлашиб, умрим мазмунни бўлган китоблардан таскин-тасалли топаман. Ҳамон Навоийни тушунишга қийналаман. Мактабимиз кутубхонасидаги, Кўнғирот шаҳар кутубхонасидаги китобларни, адабиётларни мутолаа қилиб бўлдим. Ўзим ҳам болалар учун мўлжалланган барча бадиий

китобларни ўқиб бўлди. У 4-синфда таълим олади. Ҳар куни мендан “Ойи, менга китоб олиб келинг” дейди. Мен эса унинг ёшига мос бўлган, янги алифбода чоп этилган китобларни топа олмаяман.”

Қани энди маға шундай оилалар, билимга чанқок бўлган ўғил-қизлар кўпайса. Бу мактуб мутасадди қишиларнинг эътиборига тушади, деб умид қиласиз.

“Жиззах вилояти Зафаробод тумани Амир Темур номидаги 8-умумий ўрта таълим мактабининг 10-синфидаги таҳсил оламан” деб ёзди Нигора Шерматова. Француз тили, тарих фанларига жуда қизиқаман. Келажакда таржимон бўлмоқчиман. Француз тилидан кўплаб ҳикоялар, шеърлар, мақоллар, афсоналарни ўзбек тилига имкон қадар таржима қилиб турман. “Меҳмондўстлик пулга сотилмайди” сарлавҳали француз тилидаги ҳикояни таржима қилиб сизларга юборяпман”.

Мана унинг “ЮНЕСКО хат-хабарлари” журналидан қилган ушбу таржимаси:

## МЕҲМОНДЎСТИЛК ПУЛГА СОТИЛМАЙДИ

Мен Тайгетга боришни жуда хоҳлар эдим. Ва ниҳоят ҳафтанинг биринчи куни қўёш ботай дегандা йўлга тушдим. Афсуски, машинам бирчекка, аҳолиси камбағал бўлган қишлоқ ёнига етганда бузилиб қолди. Бахтга қарши тунни қаерда ўтказишни сўраш учун ҳеч ким кўринмасди.

Шундай бўлса-да, қишлоқ ичкарисига кирдим. Тўсатдан атрофимга бир қанча қишилар йигила бошлади. Бироздан кейин эса улар менга бошпана бериш учун баҳсласиб қолишиди.

Мен бир кекса кампирнинг таклифини қабул қилдим. У қишлоқ чекка сидаги пастқам деворлар билан ўралган уйчада ёлғиз яшарди. Хонадонга кираётib, оила бошлиғисиз хонадонни ташвишга солиб кўймасмиканман, деб ўйлардим. У киши мени деворлари яқинда янгитдан оқланган, тоза, кичкина хонага жойлаштиргунча, қишлоқ оқсоқоли бузилиб қолган машинамни қишлоқдан 20 км. узоқлиқда жойлашган устахонага хачирлар ёрдамида судраб олиб бориби.

Мезбоннинг кичкина ҳовлисида учта товуқни кўриб қолдим. Бироздан кейин, яни кечки овқат пайтида уларнинг биринча ташвишга солиб кўймасмиканман, деб ўйлардим. Қишлоқнинг қолган хонадонлари дагилари эса менга ўзлари томонидан эчки сутидан тайёрланган пишлок, асал олиб келдилар. Иштаҳа билан овқатландим ва бир-бirimizning тилимизга тушунмасақда, то ярим тунгача қадаҳ уриштиридик.

Эртаси куни уста машинамни тузатиб олиб келди. Унга машинамни тузатгани учун қанча ҳақ тўлашим кераклигини сўраганимда, мени ҳайратга солиб, фақат ўзи яшайдиган қўшни қишлоқчача машинамда олиб кетишни сўради холос.

Қишлоқлик дўстларим билан хайрлашгач, кекса аёлга қилган ҳамма яхшиликлари учун пул тўламоқчи бўлдим. У эса пулимни рад этди.

Парижга қайтгач, бир грек дўстимга қариянинг яхшиликлари учун, Париждан совфа юборсаммикан дегандим, у “Ташвишларни, грекларнинг меҳмондўстлиги пулга сотилмайди”, деб жавоб берди.

Қизалоқ мактуби ниҳоясида “муаллиф Ўзбекистонга келиб, ўзбек халқининг меҳмондўстлигини кўрганида бундан ҳам таъсирлироқ ҳикоя ёзарди. Чунки мен ўз халқимнинг саҳиҳлиги, болажонлиги, меҳмондўстлиги билан фахрланаман”, дейди.

Мана шундай қобилиятли, ижодкор, изланувчан ўшлардан келаётган мактублар бизга руҳ бағишлианди. Ва ўйлаймизки, ҳали ўзбекистон номи эллар, мамлакатлараро бундан ҳам баландроқ, жарангдоррок янграйди. Ҳали бу юрт ўз фарзандлари билан, боболари билан фарҳ этганидек фарҳ этажак.

Азиз муштариylар, мактубларингизни ўқиши билан ҳаммаро мароқли, сизлардан яна кўплаб мактублар кутамиш.

Саҳифани Шарифа МУРОДЖОН қизи тайёрлади.

## ДЕПУТАТНИНГ МАКТАБГА ЭЪТИБОРИ

“Бизнинг “Бўстон” ва “Хувайдо” маҳаллалари худудида жойлашган Fafur Fулом номли 169-мактабда 1410 нафар ўқувчи таълим олмоқда. Яқинда мактабимизда қўшашоқ байрам нишонланди. Биринча мактабимизнинг ташкил топганига 40 йил тўлган бўлса, яна биринча ҳалқимизнинг севимли адаби, академик, шоир F. Fулом тавалдудининг 100 ўйллик тўйишидир.

Мактабимиз Тошкент. Давлат архитектура-қурилиши институту билан ҳамкорликни ўйлга қўйган. Ушбу илм даргоҳи ректори, Олий Мажлис депутати Баҳтиёр Асқаров бизга катта ёрдам беряптилар. F. Fуломнинг юбилейи арафасида у киши яна ҳиммат кўрсатиб, мактабимизга иккича донса компьютер, методик кўлланмалар, янги нашрдан чиққан адабиётлар соғва қилдилар. Академик шоир F. Fулом музейини ташкил этиши учун ишларидан келган ёрдамларини аямаятилар. Мактабимизде шоирнинг қизи Олмос опа билан учрашувлар ўтказиш анъана тусиға кирган. У киши ҳар сафар учрашувларга келганида ўқувчиларга шоирнинг ҳаётни, ижод намуналари, ўзига хос хулқ-атворлари ҳақида гапириб берадилар.

Миллий адабиётимиз, санъатимиз, маданиятимиз ривожига ўз ҳиссасини қўшган, ҳаётини Ватан, ҳалқ ва миллат тараққиётни ўйланаётган 40 йилдан көнглифларни мактабимизнинг ташкил топганига 40 йил тўлган бўлса, яна биринча яхши ўқувчиларга шоирнинг ҳаётни, ижод намуналари, ўзига хос хулқ-атворлари ҳақида гапириб берадилар.

Тошкент шаҳри Fafur Fулом номидаги 169-мактабнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбосари

Ф.АТАМАТОВА,

# «ҚУЁШНИ КЎРАЁТГАН АДИБ КИМ?»

(«Ma'rifat»,  
2002 йил 12  
октябрь)

олтин ҳарфлар билан ёзиб қўйилган.

2. «Лой китоб»нинг муаллифи «Аргумоклар», «Қўёшли тунлар», «Ажойиб тун», «Шарофатли вақтлар», «Маймун иили», «Оловнинг кўчиши», «Юмалок юлдуз», «Аз ва Я», «Қойилмисан, Инсонга замин» каби асарларни битган машхур қозоқ шоир Ўлжас Сулаймоновид (1936).

3. «Шайх Санъон» қиссасини буюк бобомиз Алишер Навоий ёзган.

4. «Ассалом, эй дорнинг оғочи!» мисралари «Кунтугмиш» достонидан олинган.

5. Қуёшни кўраётган адид ким? Бу саволга қўёш сўзи учрайдиган бешта асар номини айтаман. Булар «Шошма, Қуёш» (Үлмас Умарбеков), «Қуёш ҳам олов» (Алишер Ибодинов), «Қуёш қораймас» (Ойбек), «Қуёшни кўраяпман» (Нодар Думбадзе), «Январнинг қуёшли куни» (Юсуф Латиф). Демак, қуёшни кўраётган адид «Мен, бувим, Илико ва Илларион», «Оқбайроқлар», «Абадият қонуни» каби асарлар муаллифи Нодар Думбадзе (1928-1984).

6. Маъсума шоиримиз деганда Фарогат Камол назарда тутилган эди. Унинг шеърларида нозик бир маъюслик, маъсумалик бор. Шоирининг шундай мисралари ҳам ёдимиизда: «Маъюслигим, кимимсан, менинг, ўзиммисан, ё йўлиммисан». Ёки «Унутмоқчи бўлсанг гар мени, Маъсум гўзал бир аёлни сев».

7. «Кўзни юмгил, кўзга ай-

лансин кўнгил» дея хитоб қилган аллома Жалолиддин Румий (1207-1273)дир.

8. «Уйғоқ ўғли Тирик» («Хайбин Яқзон» фалсафий қасида муаллифи Абу Али ибн Сино (980-1037).

9. Италияда ўрта асрларда сонет жанри шаклланган.

10. «Авлоднинг биринчи вакилини дарахтга боғлаб қўйишади, авлоднинг сўнгисини чумолилар еб битиради» мисраларини Сиз «Полковникка ҳеч ким ёзмайди», «Хосиятсиз соат», «Оқсоқолнинг кузи», «Ошкора қотиллик қиссаси» каби машхур асарлар муаллифи, Нобель мукофоти сохиби (1982), котумбиялик ёзувчи Габриэл Гарсия Маркеснинг «Танҳоликнинг юз иили» романи бошланишида ўқигансиз.

11. Бор-йўғи 37 шеър ва бир достон ёзib, классик даражасига кўтарилиган туржи шоири бу Николоз Бараташвилидир.

12. Бир даста кўзигулни Сиз кўзигуллар куйчиси Икром Отамуродга совға қилган бўлардингиз.

13. Ватанимиз ҳақида ўтли мисралар битган шоирларимиз бисёр. «Шоир юрагимни юлиб берардим, «Жоним Ўзбекистон» деган сўз учун» дея хитоб қилган шоир бу миллатпарвар, оташнафас шоиримиз мархум Шавкат Раҳмон (1950-1996) эди.

14. «Ш» товушини шеърларида кўп кўлладиган шоир Мақсуд Шайхзодадир.

15. Садони Абдулла Ориповнинг «Жаннатга йўл» асарида

эшитгансизлар.

16. Ўзбек мумтоз адабиётида қасида жанрининг устаси деб Саккокий этироф қилинган.

17. «Асрдан ҳам узундир бу кун» мисралари машхур жабдийда рус шоири, Нобель мукофоти сохиби (лекин уни олишга қўймаганлар) Борис Пастернак (1890-1960) қаламига тегишили. У 1959 йилда битган сўнгги шеърининг охирги тўртлигига бундай деб ёзди:

И полусонным стрелкам лень  
Ворочатся на циферблатье,  
И дальше века длится день,  
И не кончается объяте.

18. Чамалаб қўйган иши тагига албатта, учта ҳарф: «а, т, б» яъни «агар тирик бўлсан» деб ёзib қўядиган адид бу Лев Николаевич Толстой бўлган. Бу ҳақда ёзувчи Ион Друнэ (1928) Толстой ҳақида «Аслига қайтиш» қиссаси (1969-1970)да ёзди.

19. «Уйқунгиз ширин бўлсин, тириклар!» деган эзгу тилаклар машхур озор ёзувчиси Юсуф Самад ўғлининг «Катл куни» (1981-84) асарининг сўнгига айтилган.

Жавоб йўллаган барча адабиёт ихлосмандларига ўз миннатдорчилгимни билдириб, уларнинг ишларига ривож тилайман. Билимлари яна ҳам ортсин. Ўкувчиларимиз орзулари амалга ошигин. Билимли, зукко, тиришқоқ талабаларимиз ёзишдан эринмасинлар. Муштарилиаримиз эса совринни ҳеч ким ололмади, демасинлар.

Навбатдаги тест-топширикларда голиб албатта чиқади.

Очиғи, менинг манзилимга юборилган жавобларни таҳлил қилиб, қонаатланмадим. Айниқса, талабаларимиздан, шу билан бирга уларнинг домлаларидан ранжидим. Лоақал битта домламиз «Қани, менинг билимдондрам, мана бугунги «Маърифат» газетасида адабиётга доир бир неча савол берилган экан, келинглар, шу саволларга жавоб топайлик-чи, соврини ҳам бор экан» демаган-да! Ёки улар «Маърифат»га обуна, эмасмикин? Талабаларимиз газета ўқишимдими-ё? Адабий асарлар-чи? Ҳақиқатан ҳам Шукур Холмирзаев айтгандаридай ё «адабиёт ўлган-ми?..

Ҳайронман. Мен мактабимда газеталар витринасини ташкил қилганман. Ўкувчиларим ҳар кунги газетани ҳар куни ўқиб боришиди. Ҳатто ҳафталик теледастурни ҳам намойиш қилиб қўяман. Болаларбоп, зарур кўрсатувларни белгилаб қўяман-ки, ўкувчилар матбуот, телевидение, дунё ҳаёти билан ҳамқадам бўлсинлар деган мақсадда. Талабаларимиз эса... Мен ҳайронман, улар ўзлари нима билан шуғуланишиди?! Домлалар-чи? Мактаб ўкувчиси хат жўнатади, коллеж, лицей талабаси хат жўнатади, ҳатто механизатор хат жўнатади, талабалар жим, домлалари жим.

Тахрияятга яқин кунларда яна 20 та қизиқарли савол юборишини мўлжалляпман. Келган ҳатлар орасида шуни илтимос қилганлари ҳам кўп. Соврин эса мутлақ ғолибга, албатта, берилади. Адабиётни тарғиб қилишдан чарчамайман.

Баҳорнинг баланд руҳи, эртанинг умиди ҳеч биримизни тарқ этмасин.

Барчангизга саломатлик, узоқ умр тилаб,

**Орифжон ВОХИДОВ,  
Олот туманидаги  
29-мактаб директори**

## “ФИЗИКА — ФУСУНКОР ФАН”

Беш-олти нафар ўкувчи метронинг ўтиш йўлидаги битта тўсиқдан битта жетон билан ўтишга муваффақ бўлишиди... Йўқ, улар бежо ҳаракат килишмади, назоратидан рухсат олиб, бу ишни бажаришиди. Улар физика фани ўқитувчisining бир гали билан ҳаракатни бажариша келишишган эди. Яъни, муаллима дарсда физика фанидаги фотоэлемент ҳодисаси ҳақида гапираётib, масалан, метродан ўтаётганингизда тўсиқнинг бир томонида ёргулик, иккичи томонида фотоэлемент жойлаштирилган бўлади, жетон ташланганида ёргулик нури тўсилиб, тутқич ишламайди ва бу муддат ичига оралиқдан ҳатто паровоз ҳам ўтиб кетиши мумкин, деган эди. Ўкувчилар бу мисолни ўз ҳаракатлари билан синаб кўришиб, ўқитувчisining гапларига ишонишиди...

Ўкувчиларига бундай физик ҳодисалар ҳақида кўплаб ҳаётӣ мисоллар билан дарс ўтадиган муаллима эса Шайхонтохур туманидаги 13-мактаб ўқитувчisi Шоира Маликовадир. У куни кечада мазкур тумандаги 82-мактабда бўлиб ўтган “Умумий ўрта таълим мактабида физика фани ўқитувчilariга узлуксиз методик хизматни такомилластириш” мавзусидаги семинар-тренингда ҳам физик асбоблар етишмаган шароитда лаборатория ишларини ўтказиши муммомларини баён қилинганидек ми-

### Seminar-trening

соллар билан ҳал этиш масалалари ҳақида машғулот ўтказди.

— Биласизми, физика фусункор фан. Мазкур семинар-тренинг эса яна шуниси билан аҳамиятли бўлди, — дейди Тошкент шаҳар ҳалқ таълими бошқармаси услубчиси Дилғуз Сайдмуродова, — унда 19-мактаб ўқитувчisi Татьяна Мелникнинг “Сиз дарсга қандай тайёрланасиз?” мавзусидаги ўш ўқитувчilariga методик ёрдам тарзида ўтган машгулутидан муаллиmlар кўп нарсани ўрганганларини таъкидлаши. Чунки, улар физик асбоблар етишмаган шароитда физик ҳодисаси үкучиларга қай тарзда тушунтириш ҳақида ҳам кўп маълумотга эга бўлишиди.

Семинар-тренингда пойтахт мактаблари физика фани ўқитувчilari 157-мактаб ўқитувчisi Иnobat Сирохиддинованинг мактаб услугуб уюшмаси режасини тузиши ҳақидағи фикрларини ҳам кўллаш баробарида яратилган шароитлар учун 82-мактаб раҳбари Нодира Абдураҳмоновага ўз миннатдорчилклари билдиришиди. Шунингдек, улар бу тадбирни ташкилластирган Шайхонтохур туман XTB вакилларидан хурсандлигини билдиришиб, бундай семинарлар давомий бўлиши лозимлигини билдиришиди.

Шерали НИШОНов,  
“Ma'rifat” мухбири



**Математика фанлар ичida шоҳ, Унинг сирларидан бўлингиз огоҳ.**

Қашқадарё вилояти Чироқчи туманидаги 1-ихтисослашган мактабнинг математика фани ўқитувчisi Ўрозали Бобоев ҳар бир дарсни ана шу даъват асосида олиб боришга ҳаракат қилиди. Шунингдек, у жараёнда қатор янгиликларни қўллаб, ўғил-қизларга мисол ва масалаларни бир неча усулда ишлашини ўргатишни канда қилмайди. Натижада ўқувчilarнинг математика фанига бўлган қизиқишилари кундан-кунга ортиб бораёт.

**Суратда: изланувчан муаллим Ўрозали Бобоев дарс пайтида. Бурхон РИЗО олган сурат.**



# ИСТИКНОД ШАВАННУ ШАРАФНАБ



жиз эмас.

Ўзбекистонимиз жаҳон ҳамжамиятига дадил кириб бориши билан бутун дунё бизга астойдил қизиқиш билан қарамоқда. Дунё эса кенг. Унда ҳар бир халқ, ҳар бир мамлакатнинг бевосита ва билвосита манфаатлари ёнма-ён яшайди. Бас шундай экан, Ўзбекистон деган янги мустақил давлат қандай имкониятларга эга, аксинча, Ўзбекистон жаҳон ҳамжамиятидан ўз тараққиёти учун нималарни кутади? Ўзаро манфаатдорлик эҳтиёжлари чет элликларнинг биз билан мулоқоти учун асосий омилдир. Улар эса юртимизга келиб амалга оширилаётган ислоҳотларни, уларнинг илк самараларини, ўлкамизнинг бугунги салоҳиятини, ҳали ишга солинмаган заҳираларини, айниқса, энг қимматли бойлик — меҳнаткаш, хушфеъл халқини ўз кўзлари билан кўриб, биз билан иқтисодий, сиёсий, маданий соҳаларда яқин алоқалар ўрнатишга каттий жазм қиамоқдалар.

тишга қатъий жазм қилмоқдалар. Турли ҳаётий зарур соҳалардаги халқа-ро лойиҳаларнинг ҳаётта татбиқ этилаётгани жаҳон ҳамжамиятининг бизга ишонч кўзи билан қараётганидан далолатдир. Бу ишонч эса ўз-ўзидан пайдо бўлмади. Биринчи галда Ватанимизга нисбатан халқа-ро ҳурмат-иззат, тенгларча муносабатнинг асосини Президентимиз яратдилар. У кишининг Ўзбекистон, унинг халқи, бой ва қадимий маданий, маънавий салоҳияти, табиий ресурслари, ҳамкорлик учун иқтисодий имкониятлари ҳақида ўнлаб халқаро минбарларда туриб сўзлаган нутқлари, кенг дипломатик фаолиятлари республикамизнинг дунё олдидаги обрў-эътиборига хизмат қилди. Шу каби кўплаб мисоллар орқали “Миллат овози” китоби мамлакатимизнинг истиқлол йилари тарихини халқимиз ва Президентимиз фаолиятлари уйғунлигидек улуг меъёру мақом чизигида туриб таҳлил этишга багишланган.

Китоб 21 бобдан иборат. Илк саҳифада Ватан севгиси — ватансеварлик ҳақида гап борар экан, муаллифнинг қалбини ўртаган бир ўтмиш ҳақиқатига дуч келамиз. Ҳа, биз чин маънода азалдан ватансевар халқмиз. Лекин собиқ советлар лаврила қаёкка

қараманг, руҳи бегона жой номларига дучкелар эдик. Шаҳар ва қишлоқларимизда халқимизга етти ёт бегона зотларнинг ҳайкаллари қаққайиб турарди. Биздан эса уларга ҳурмат ифодалаш талаб этилар эди. Улуг аждодларимизга ҳурмат ҳиссимииз эса миллатчилик деб баҳоланаарди. Муаллиф китобидаги бу мулоҳазаларини “Тарих кўзгуси” бобила баён этган Чинлан хам.

Яқинда “Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Баш таҳририяти томонидан “Миллат овози” номли китоб нашр этилди. Унинг муаллифи мөхир публицист, драматург Абдуқаҳҳор Иброҳимовдир.

Китобга қараманг, руҳи бегона жой номларига дучкелар эдик. Шаҳар ва қишлоқларимизда халқимизга етти ёт бегона зотларнинг ҳайкаллари қаққайиб турарди. Биздан эса уларга ҳурмат ифодалаш талаб этилар эди. Улуғ аждодларимизга ҳурмат ҳиссимииз эса миллатчилик деб баҳоланаарди. Муаллиф китобидаги бу мулоҳазаларини “Тарих кўзгуси” бобида баён этган. Чиндан ҳам, Ватан қиёфасини белгиловчи анъанавий образлар, тарихан таркиб топган тушунчалар ва атамалар миллатининг ким-



Китобга лат  
“Миллат ово- ли



латнинг ким-  
лигини кўрсатади. Собиқ советлар замо-  
нида биргина Тошкентда “доҳий”лар ном-  
лари билан алмаштирилган юзлаб маҳал-  
ла ва мавзелар бор эди. Ҳатто 1934 йили  
Тошкент шаҳри маҳаллаларини советчаси-  
га қайта номлаш ҳақида қарор қабул қилин-  
ган... Ниҳоят, бу каби бедодликдан қуту-  
лиш йўлини Президентимизнинг 1991 йил  
5 сентябрь куни чиқарган Фармони очиб  
берди. Шу тарихий ҳужжатга кўра, пой-  
тахтимизнинг бош майдони давримиз учун  
рамзий “Мустақиллик майдони” номини  
олди.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, китобда ўзбек тилига давлат тили мақомини бериш тўғрисидаги қонун ҳақида ёзилган саҳифалар диққатга сазовор. “Миллат овози” китобининг кейинги бобларида мамлакатимизнинг ташқи муносабатлари баёни, республикамиз пойтахти қиёфасининг ўзгариб, гўзаллашиб бораётгани, ҳуқуқий демократик жамият сари ишонч билан ташланган одимларимиз, янги авлод тарбияси, тафаккурий янгиланиш, халқимизда тарих тафаккурини шакллантириш, миллий истиқлол гояси ва мустақиллик мафкураси, Давлат қонунчилигининг улкан ютуклари ва бунда бош назариётчи — Президентимизнинг буюк хизматлари таърифланади.

Хулоса қилиб айтганда, “Миллат овози” китоби Юртбошимизнинг беқиёс фаолияти кўзгуси орқали мустақиллик йилларида эришилган ютуқларимиз, бу йўлдаги мashaққатлар ва уларнинг оқилона ечимлари, халқимизнинг буюк келажаги ҳақида. Бу асар, аввало, халқимизнинг маънавий камолотига хизмат қилиши, шубҳасиз. Қонлаверса, бу китоб республикамиз таълим жараёнларининг барча босқичларида, маънавий-маърифий ишлар тизимида, айниқса, ёш авлодга миллий истиқлол гоясини мустақиллик мағкурасини сингдиришда муҳим қўлланма вазифасини ўтайди, деган умиддамиз.

**Мирсодик ИСҲОҚОВ,  
тарих фанлари доктори,  
ТошДШИ профессори,  
Дилором ҚОДИРОВА,  
Низомий номидаги Тошкент Давлат  
педагогика университетининг  
катта ўқитувчили**

# ФИЗИКА ДЛЯ ЖИЗНИ

从日本的明治维新到中国的戊戌变法

# УМУМИЙ ФИЗИКАДАН ПРАКТИКУМ



Физика фанининг экспериментал — ҳаётий-тажрибавий эканлиги унинг аҳамиятини белгиловчи омиллардан биридир. Кейинги йилларда физика практикуми бўйича дарслик ва ўқув қўлланмаларини яратиш замон ва тараққиёт талабларидан анча орқада қолмокла.

Ўзбекистон Миллий университети ва Андижон Давлат университети физик олимлари ҳамкорлигига яратилган “Умумий физикадан практикум” ўкув қўлланмаси маълум маънода бу бўшлиқни озбўлсада тўлдиришга хизмат қила-ди. Практикум китоби электромагнетизм, оптика ва квант физикасининг асосий ҳодисалалари ва қонунларини ўрганиш, бевосита ҳодисалар давомида ўзгара-диган у ёки бу физик катталик-

ларни ўлчаш, назарий билимларни амалий-тажрибаларда мустаҳкамлаш имкониятини яратади.

Талабаларнинг физик ўлчов-асбоб қурилмаларини ишлатиш, улардан фойдаланиб, аниқ ўлчашлар ўтказиш, ўлчаш хатоликлари устида ишлаш, турли физик доимийлар, ўлчов бирликлари ва катталиклар фондидан тўғри фойдаланиш ҳамда техника хавфсизлиги қоидаларига тўла риоя қилиш малака ва кўникмаларини шакллантириш қўлланма муаллифларининг асосий максади эди.

Машқларни бажариш жараёнида қўлланмадаги муаммолар соддадан мураккабга томон қўйилиши билан бирга, уларнинг ечимини топиш ва аниқ тажрибаларга эришишнинг йўл-йўриклари талабаларга изчил кетма-кетликда

кўрсатилган. Ўкув дастуридаги мавзуларни маъruzаларда тўлалигича баён этиш мумкин эмаслиги учун кўлланмада назарий билимлар келтирилган. Кўлланмадаги уй топшириқлари ҳажми талабаларнинг фан бўйича мустақил ишлашига ажратилган вақтни хисобга олган холда белгиланган.

“Етти ўлчаб бир кес” халқ мақолининг замонавий статистик талқини Стыодент коэффиценти ва унинг ўлчамлари сонига боғлиқлиги абсолют хатоликни баҳолашда ўз тасдифини топиши талабаларнинг бу борадаги изланышлари янада самаралироқ бўлишига олиб келади. Бу усулда ўлчашаниклиги (хатоликлар)ни баҳолаш практикум ўқув кўлланмалари ва дарсликларда афсуски ҳали ба-тафсил ёритилмай келар эди.

Стъюдент назариясига кўра таж-риба давомида ўлчашлар сони ортиб бориши билан ўртача арифметик, абсолют хатоликлар камайиб боради.

Китобга 35 та классик лаборатория ишлари киритилган бўлиб, уларнинг бажарилиш тартиби алгоритм кўринишида ёзилиши талабаларнинг ўлчашларни олиб боришини осонлаштиради ва деярли хатога йўл кўймасликларини таъминлайди. Чизмалар, схема ва расмларнинг батафсил келтирилиши барча лаборатория практикумларини кўлда тайёрлаш

А. ТҮРӘЕВ,  
И. КАРИМОВ

Бугунги сұхбатимиз унвони (сарлавхасы)га олинган муборак даъват сүзлари, даставвал, "валилар валиси, мутафаккирлар мутафаккири, шоирлар шоири" — пири комил инсон, улуғ мураббий, сүз даҳоси таваллудининг 560 йиллиги олдидан, 2000 йилнинг бошида, Президентимизнинг республика парламенти минбаридан айтган, кенг жамоатчиликка қаратилган мурожаати бўлиб, сўнгра, бутун 2001 йил давомида пойтахтда, Навоий шаҳрида, барча вилюятларда қайта-қайта янграб тури... Тури мартабадаги анжуманларда, барча ахборот воситалари орқали камоли ихлос-эътибор билан ўрганилди, мусоҳаба ва мубоҳасалар тарзида талқин қилинди. Не ажабки, биз учун даҳлсиз фазовий мезон — вақт эътибори-ла байрам тантаналари ўтди, бироқ эндиликда "Навоийни англаш" дастурний даъвати бардавом маънавий-мърифий эҳтиёжга, аста-аста тикланиб, тобора ўзининг муносиб мақомини топаётган миллий қадриятларимиз тимсолларидан бирига, халқимиз руҳияти ва миллатимиз кўзгусига айланиб бормоқда, десак муболага қилмаган бўламиш.

Бас, "Навоийни англаш"дек шунчалар улуғи мукаррам, айни чоғда фоят масъулиятли ва долзарб мавзу ибтидосида "Бадоेъул-бидоя" девони дебочасидан, "Хамса" маснавиети — достони мажмуидан 2-3 лавҳани муҳтасар шархлаб ўтамиш.

1."Дебоча"дан

**Ранж кўрмай киши топарму фароф,  
Кўнгли ўртамайин ёнарму чароф?..  
Тухм ерга кириб — чечак бўлди,  
Курт жондин кечиб — ипак бўлди.  
Лола тухмича гайратинг йўқуму?  
Пилла куртича ҳимматинг йўқуму?**

Мурғак бола тафаккури маҳсали бўлган, халқона "садда гўзлалиги" билан жалб этувчи бу табиъи равон мисралар... бизга мактаб йилларидан деярли ёд бўлиб кетган: "Оразин ёпкоч кўзумдин тўкилур ҳар лахза ёш" шоҳсатри билан бошланадиган, улуғ мўйсафид Мавлоно Лутфий таҳсинига шоён газалдан, балким 2-3 йил аввалроқ, яъни ҳали 8-10 ёшли Алишерни ҳайратга солған уч мўъжизий ҳолат: ёнаётган шамчироғнинг хайрли-сафобаҳш (тун зулматини тилка-пора этувчи) оқибатда... фожеъ қисмати — кўйиб битиши ва лола уруғио пилла қуртичининг азалдан фидойилиги ҳакидаги зоҳиран мажозий (дунёвий) мўъжиза, мөхиятан боланинг хаёл кўзгусида илоҳий ҳақиқатга айланиши!.. Ваҳоланки, аслида бу ортиқ ажабланарли ҳол эмасди. "Мажолис..."нинг "Аввалги мажлиси"дан кичик бир тамсил келтирамиз: "ҳамоно уч ёш била тўрт ёшнинг орасида эрдим, азизлар (шеър) ўқимоқ тақлиф қилиб, баъзи ҳайрат изҳор қилурлар эрди". Биз ҳам беихтиёр равиша: "Воажаб!" деб таҳсин айтамиш... Ана энди юқоридаги уч байтлик парча шарҳига қайтайлик. Норасиданинг маъсум ёшидаёт "азизлар" (ўз яқинлари ва шу хонадоннинг иззатли меҳмони бўлган фузалою зурафо ахли)нинг ҳайрати ва дуои тилакларига шойиста бўлган Алишер учун энди камида 9-10 ёшларида: "Ранж кўрмай киши топарму фароф?.." (мехнат-машқатсиз роҳат қайда?); ё: "кўнгли ўртамайин ёнарму чароф?..." (агар шамъ бутун вужуди-ла кўйиб-оқиб битмас — нафақат вужудини, асоси-

ни — кўнглини ўртамас" экан, одамзотга ёруғлик неъматини бахш этувчи "чароф" бўла олурми?..); ёхуд: "Тухм ерга кириб — чечак бўлди" (бу мавсумдаги гулнинг уруғи хазон фаслида ерга тўкилиб, тупроққа қоришиб, жисман чириса-да, ўз асоси-моҳиятини саклаб қолмаса, келаси йили баҳор чечаги бўлиб очилиши мумкинми?..); ёйинки: "Курт жондин кечиб — ипак бўлди" (пилла жисми гўё ўз-ўзини уйига кўмган она курт илоҳий мўъжиза қудрати-ла капалакка айла-

сири робиталару, сеҳри мувозанат меъёр-мезони ҳақида боз ўйлаб, чукурроқ муҳокама юритиб кўрасизми? Чиндан ҳам "лола тухми" ю "пилла курти"нинг, майли, оддий нигоҳ-назаргоҳдан яширин, сезилар-сезилмас ҳаракат-интилиш, ўзгаришлари қайдаю, инсон шуури ва тафаккури, унинг чексиз ҳаёлот, хотирот дунёси тасарруфидаги, инсон кўнгли, руҳияти кечирган, айниқса, унинг иходий-бунёдкорлик салоҳияти қодир бўлган қудрат ва имкониятлар қайда?.. Агар,



нади, ўша ипак қафас-үй деворини ёриб чиқиб, келгуси насли-зурриёти учун уруғ кўйиб, сўнг ҳалок бўлади, ота қурт, табиий, пилла ичида ўлади — "жондин кечиб ипак бўлади, Бундайин ҳам ҳаётий-азалий, ҳам мўъжизавий-илоҳий жараёнларнинг сир-синоатини, мөхият ва сабабиятини Алишер болалик кузатишлари — деярлик мурғак мушоҳадалари ва беором мутолаа-риёзатлари давомида фавқулодда зеҳн, шавқу рағбат билан билиб, идрок этиб борганига ким шубҳа қила олади?.. Бугина эмас. Алалхусус, "Дебоча"дан биз кўчирган иқтибоснинг сўнгги байти ҳеч муболағасиз, ҳайратимизга ҳайрат, шавқимизга рағбат кўшиб, фуруримизни зиёда қилмайдими? Ўзингиз чукурроқ разм солиб кўринг: ўзинг "барчадин шариф инсон" фарзандисан, бас, сенинг "лола тухмича гайратинг йўқуми, пилла куртича ҳимматинг йўқуми?.. Бундайин қиёслаш усулининг зоҳиран жалб этувчи кучини айтасизми? Ё мисралар оҳангি замиридаги, тимсоллар руҳи-моҳиятидан англашилган иккى олам: маҳлукот ва одамзот ўртасидаги фақат умумий бир ўҳшашлик, лекин мөхиятда иккى турли сайдаралар, интилиш, талпиниш, фидойилик жараёнларидаги мөхиятда қиёслаб, ўзаро нисбатлаб бўлмас буюк тафовут қонунияти, ўртадаги

ўша иккى мисрадан кузатилган улуғ муддао — комрон орзулар, умидлар Алишернинг "болалик гаройиботлари" тарзида, буюк иход йўлининг ибтидоси — илк мансилларига мансуб деб билсак, бу — Навоий яратган идеал қаҳрамон — комил инсон тимсоли — Фарҳодга, унинг ўн ёшлик тафаккури дунёсига нисбат берилган: "Жаҳонда қолмади ул етмаган илм, Билиб таҳ-қиқини касб этмаган илм" сатрлари маъноси фақат эзгу хаёл, улуғ ният ифодаси эмаслигига ишонгимиз келади...

2. Иккинчи гаройиб лавҳа, буюк маснавиёт ниҳояси — "Садди Искандарий" достонидан:

**...Ки, они фалак меҳрайн (куёшу ой) дебон,  
Вале ҳалқ: "Ойнаи чин" дебон...  
Ҳакимки они тилсим айлабон,  
Намойиш анга ики қисм айлабон,  
Бу даъвода эмас гувоҳ эҳтиёж,  
Агар сўзи чиндор — кўринур юзи,  
Кўринмас юзи — бўлса  
ёлғон сўзи!...**

Кўчирилган парча — иқтибоснинг энг муҳим жиҳатларигагина тўхталашиб: ўша "иккى қисм"ли тилсимнинг бирида, эҳтимол, маҳсус рақамлар билан ифодаланган мурватлар ҳам бўлса бордир (буни шоир аниқ кўрсатмаган, албатта...), биз "қисм"-

ни бугунги истилоҳ билан шартли равиша, бу "клавиатура" бўлса кепрак, деб фараз қиласиз-да тилсимнинг иккинчи "қисми" — бу кўзгу (бугунги экран...) Алқисса: улуг Навоий ҳаёлининг чинакам, мўъжизакор парвози "ойнаи ҳаҷоннамо" (биринчи марта буюк шарқшунос Е.Э.Бертельс таърифича, бу — бугунги телевизор) янглиғ энди бу гал "икки қисм"дан иборат гаройиб тилсим — халқона "Ойнаи Чин..." бугунги компьютер foясининг "Алишерий" Бобур ҳаёлий-илмий фарази деб атасак не ажаб?! ("Гўё кўнглум таҳаййул мулкининг сultonонидир..." дейди Навоий бошқа бир шеърида). Бундай ўқтам ва дадил даъвомизни, айниқса, охирги иккى мисра баайни далиллаётгандай таассурот қолади. "Агар сўзи чиндор — кўринур юзи" (ўйланган режа — муддао аниқ кузатилган мақсад тўғри ва асосли бўлса, унинг "кўзгу"даги акси — "юзи" ўзининг ёрқин, равшан ифодасини топиши муқаррар): "кўринмас юзи — бўлса ёлғон сўзи" (аксинча, бу гаро-йиб-сирил кўз — мини экран қаршишида "ёлғон сўзи", яъни, салгина хатога, янглиш фикрга йўл қўйилса, кўзгу "юзи" нафақат хира тортади, балки маъносиз, шакл-шамойилсиз туман-бўшлиқ ҳосил бўлади). Бу хуласавий байт замира га яширингандар гаройиб кашфиётни асословчи ёрдамчи ташбеҳлар сифатида юқорида қайд этилган "намойиш анга ики қисм айлабон" сатридан ва кейинги байт "бу даъвода эмас гувоҳ эҳтиёж, эрур кўзгу сари (яъни экран томон) нигоҳ эҳтиёж" тамсилларидан фойдаланиш ҳам мумкин...

3. Энди "Фарҳод ва Ширин" достонидан бошқа бир гаройиб кўзгу (кино-телеэкран) тасвирига навбат берамиз:

**... Кетурдилар ҳакими нуктадоне,  
Билик бирла жаҳон ичра жаҳоне.  
Килиб тунни ёруг, кунни қоронгу.  
Сувдин ўт ёндириб, ўтдин селиб сув,  
Фаройиб кўп хувайдо бўлғусидур,  
Босе анда шакл пайдо бўлғусидур...  
Кўруниб ҳар замоне кўзга бир шакл,  
Кўз олғоч, бўлғусидур ўзга бир шакл.  
Чу бўлди жилвагар ашкол (шакллар)  
юз навъ,  
Анга ҳам бўлғуси тимсол юз навъ...**

Бемалол айтиш (майли, хаёлан, фаразан) мумкинки, бугунги кино санъатида, видео техникасида (борингки, компьютерда ҳам) содир бўладиган лаҳзали ўзгаришлар жараёни (кино-кадрлар, телевизор кадрлар): "анде шакл пайдо", "кўзга бир шакл", "кўз олғоч... ўзга бир шакл", "бўлки жилвагар ашкол юз навъ", "тимсол (образ, лавҳа, манзара) юз навъ" каби турфа хил, рангин, бир-биридан "бульжаброқ намудор" (кўриниши) жилоланишлар (XV аср учун фақат "илми файб" ажойиботлари) ҳазрат Навоий қалами "ҳамал тақдири"нинг мўъжизи-илоҳий қудрати-ла беихтиёр ўтган XX аср ва янги XXI асримизнинг истиқболдаги кашфиётларини эслатадики, бундай ҳаёлёт парвозини беназир олим Е.Э.Бертельс (мархум олимлар: Ҳамид Сулаймон, шарқшунос Эргаш Рустамовларнинг устози) ажаб бир завқ-шавқ, ҳайрат билан қайд этгани бежиз эмасди (тўғри, Бертельс фақат бугунги телевидение, эскалатор, автодвигатель, батискафни эслатувчи фан ва техника мўъжизаларини тилга олган эди...).

**Ботирхон АКРАМ,  
Ўзбекистон Миллий  
университети профессори**

(Давоми. Боши  
газетамизнинг  
шу йилги 17, 19, 21-сонида)

Шамол турди. Бу шамол унга  
таниш эди — одамлар буни «ла-  
вант шамоли» дейишарди, чунки  
Ўртаер денгизининг шарқий  
қисмидан, Лавантадан келган  
маврларнинг елканларини  
кўтарган шу шамол эди. Бўз  
бала, хали Тарифда бўлмаган  
эса-да, Африка қир-гоқлари  
жуда яқин эканига шубҳаланмас-  
ди. Бундай кўшинлик хатарли —  
маврлар яна бостириб келиши

лар бари ўз Йўлни топгунча бо-  
сиб ўтиладиган сўқмоқлар, холос.  
Эртаси куни чошгоҳда у бозор  
майдонида пайдо бўлди ва  
ўзи билан олтита кўйни ҳайдаб  
келди.

— Фалати иш бўлди, — деди  
у қарияга. — Дўстим ҳеч қандай  
гап-сўсиз мендан бутун бир  
отарни сотиб олди ва умр бўйи  
чўпон бўлишини орзу қилгандим,  
деди. Яхшилик аломати бу.

— Хамиша шундай бўлади,  
— жавоб қилди қария. — Буни  
Хайрли Ибтидо дейишади. Агар-

— Мана, ол, — деди қария ва  
сипардан иккита, оқ ва қора  
тошни кўчириб, уларни Сантя-  
гога узатди. — Булар Урим ва  
Туммим дейилади. Оқи «ҳа-ни»,  
кораси эса «Йўк»ни англатади.  
Белгиларнинг маъносини укол-  
май қолганинг-да, улар сенга ас-  
котади. Сўрасанг — жавоб беради.  
Бирор яхшиси, — давом  
этди у, — ҳар қандай ҳолатади  
ўзинг бир қарорга келганинг  
маъкул. Ўзинг биласан, хазина  
— эҳром ёнида, олтита кўйни  
мен сенга бир қарорга келишин-

мой тўкилмасин».

Йигитча, кўзини қошиқчадан  
узмай, зиналардан чиқиб-тушиб  
саюни айланади, икки соатдан  
сўнг яна Донишманд қошида  
хозир бўлади.

«Хўш, — деди Донишманд, —  
ошхона залидаги форсий гилам-  
лар сенга ёқдими? Богдаги дов-  
даражатлар, гулзорлар-чи? Улар-  
ни кўйи гул бобонлар ўн йил  
деганда барпо этишган. Менинг  
кутубхонамдаги эски қалин ки-  
тоблар, терига битилган кўлэз-  
малар-чи?»

Роман

Пауло КОЭЛО

# АЛКИМЁГАР

мумкин. Шамол кучайди. «Барни  
бир кўйларим ва хазина билан  
орамизни бузиб юборолмас», —  
ўйлади Сантяго. Энди иккиси-  
дан бирини — ўзи одатланган  
машғулотни ёки кўнгли тусаб  
турган нарсани дейиши керак. Айтганча,  
ўртада дўйондорнинг кизи ҳам бор, би-  
роқ кўйлар муҳимроқ, чунки  
улар Сантягога муҳтож. Киза-  
лоққа — барни. Дарвоқе, уни  
эслармикан? Бўз бола адашмас-  
ов: икки кундан кейин унинг  
олдида пайдо бўлса, қизалоқ та-  
нимайди, чунки қизалоқ учун  
кунлар бир хилда ўтади, кунла-  
ри икки томчи сувдай якранг  
одамлар ҳар тонг кўёш чараблаб  
чиқиб, турмушига рўшонлик ба-  
фишлётганини пайкашмайди.

«Мен отамни, онамни ҳам, ту-  
филган қишлоғимдаги қалъани  
ҳам ташлаб келдим, — ўйлади  
у. — Улар айрилиқда яшашга  
кўнишиди, мөн ҳам шуга одат-  
ландим. Демак, бунга кўйлар  
ҳам кўнигади менинг йўғимда».

У яна майдонга тепадан тури  
қаради. Маккабодроқ савдоси  
қизигандан қизири: ана, қария  
билан ҳалигина гурнглашга  
улгурмади — кучайган «ла-  
вант шамоли» шиддат билан  
тўғри юзига урildi.

«Савдогар...» — ўйлади Сан-  
тяго, бироқ фикрини якунлаш-  
га улгурмади — кучайган «ла-  
вант шамоли» шиддат билан  
тўғри юзига урildi.

Шамол фақат босқинчи-мавр-  
лар елканларини кўтариб қолма-  
ган, балки ўзи билан хавотирли  
саҳро гармселини, чодралар-  
га ўрangan аёллар бўйини, бир  
замонлар нималаридир киди-  
риб, олтину саргузашт иштиёки-  
да изғиганларнинг тер ва умид-  
орзулари ҳидини ҳам олиб кел-  
ган. Шамол эҳромлар нафасини  
ҳам олиб келган. Бўз боланинг  
эркин, дайди шамолга ҳаваси  
келди ва ўзи ҳам унинг-дай бўла  
олишини хис этди. Ўзидан бо-  
шқа ҳеч ким йўлни тўса олмайди.  
Кўйлар, мовутчининг кизи-ю  
Андалусиянинг яйловлари — бу-

да сен, мисол учун, ҳаётингда  
биринчи марта карта ўйнашга  
ўтирасан, афтидан, ютган бўлар-  
динг. Бошловчиларнинг омади  
келади.

— Нега бундай бўлади?

— Чунки ҳаёт сенинг ўз Тақди-  
ринг йўлидан бори-шингни хо-  
лайди ва омадларни ёр этиб, иш-  
таҳангни очади.

Шундан сўнг қария кўйларни  
кузати башлади ва биттаси  
оқсоқланётганини айтди. Бўз  
бола бунинг аҳамияти йўқлигиги-  
ни, сурувдаги энг ақли, боз ус-  
тига, энг кўп жун берадиган шу  
кўй, деб тушунтириди.

— Хўш, энди, хазинани қаер-  
дан излаш керак? — сўради у.

— Мисрдан, эҳромнинг ёни-  
дан.

Сантяго эсанкиради. Лўли  
кампир ҳам худди шу гапни  
айтганди, фақат бунинг учун ун-  
дан ҳеч нима олмади.

— Танги ҳар бир одамнинг  
бу дунёдаги йўлни белгилаб  
кўяди, сен у ёққа ана шу белги-  
лар орқали йўл топасан. Фақат  
сен белгиларни — нималар ёзиб  
кўйилганини ўқий билсанг бас.

Сантяго жавоб қилиб улгур-  
мади, у билан қария ўртасида  
бир капалак пириллаб айланав-  
верди. У болалигидан бобосидан  
гўё капалак омад келтириши  
ҳакида эшитганини эслади. Худ-  
ди қора чигиртка, калтакесак ва  
йўнғичканинг баргчаларидай.

— Айнан шундай, — минир-  
лади қария унинг ҳаёлидан ўтган  
фикрини үқиб. — Ҳаммаси худ-  
ди бобонг сенга айтганидай. Бу  
ўша белгилар, уларга амал қил-  
сан, йўлингни йўқотмайсан.

Шу сўзларни айта туриб, у  
тўшини яланг очди ва ҳайратга  
тушган Сантяго кеча кўзини  
қамаштирган ярқироқ жилвани  
эслади. Қария олтиндан куюл-  
ган, қимматбаҳо тошлар билан  
безалган сипар тақиб юради.  
Аслида ҳам у подшоҳ эди, юпин-  
роқ кийиниб юришининг саба-  
би эса, афтидан, талончилар  
ташланиб қолмаслиги учун  
бўлса керак.

Шамол фақат босқинчи-мавр-  
лар елканларини кўтариб қолма-  
ган, балки ўзи билан хавотирли  
саҳро гармселини, чодралар-  
га ўрangan аёллар бўйини, бир  
замонлар нималаридир киди-  
риб, олтину саргузашт иштиёки-  
да изғиганларнинг тер ва умид-  
орзулари ҳидини ҳам олиб кел-  
ган. Шамол эҳромлар нафасини  
ҳам олиб келган. Бўз боланинг  
эркин, дайди шамолга ҳаваси  
келди ва ўзи ҳам унинг-дай бўла  
олишини хис этди. Ўзидан бо-  
шқа ҳеч ким йўлни тўса олмайди.  
Кўйлар, мовутчининг кизи-ю  
Андалусиянинг яйловлари — бу-

га кўмаклашганим учун оламан.  
Бўз бола тошларни тўрваси-  
га бекитди. Энди, бундан кейин  
бирор қарор кабул қилгудай  
бўлса фақат ўзига таянади, хо-  
лос.

— Унумта, дунёдаги ҳамма  
нарса бир бутун, яхлит. Аломат-  
лар тилини ёдиндан чиқарма.  
Ва, энг муҳими, шуни ёдиндан  
чиқармаганини, сен охиригача ўз  
Тақдирият йўлидан кетишинг  
керак. Энди мен сенга муҳта-  
сар бир ривоятни айтиб беради.

Бир савдогар ўғлини бахт-  
нинг қандай сир-асорлар-  
ларни бор, билсин деб энг маш-  
хур донишманд хузырига юбо-  
риди. Ўлон қирқ кеча-кундуз  
саҳро кезиб, ниҳоят тоб тегаси-  
даги ажойиб бир қалъани кўри-  
ди. Бу қалъада у излаб юрган  
Донишманд яшаркан.

Кутилганидек, қалъа дониш-  
манднинг узлатга чекинган  
кимсасиз кулбасига сира ҳам  
ўхшамас, аксинча, одам билан  
тўла эди: савдогарлар лаш-лу-  
шарини кўрсатиб ўёк бу ёққа  
чопкилашар, баъзилари бурчак-  
бурчакларда гаплашиб туришар,  
мўъжазгина созандалар гурухи  
майин куй ижро этар, залнинг  
ўртасида, бу ўлкада топса бўла-  
диган жамики ноз-неъматларга  
тўкин дастурхон тортилган.

Донишманд бамайлихотир  
мехмонлар билан бир-бир кўри-  
шиб-сўрашиб чиқади ва йигитчи-  
нинг навбати етгунча роса икки  
соат кутишига тўғри келади.

Ниҳоят Донишманд унинг  
ташрифидан кўзлаган мақсади-  
ни эшиди, бироқ баҳт ани-  
лиги, унинг қандай сир-асорлар-  
лар борлигини хозир тушунтириб  
ўтиришга вақти йўқлигигини айтади.  
Йигитчага қалъани томоша  
қилиб, айланиб чиқин, икки со-  
атдан кейин шу жойга келасан,  
деб тайинлади.

«Дарвоқе, сендан яна бир  
сўровим бор, — дейди у йигит-  
чага икки томчи мой солинган  
чойкошликни узатиб. — Бу  
қошиқчани олгин, қара, тағин

ўсал бўлган йигитча буларни  
курмаганини тан олади, зотан, у  
бутун дикқатини хўжайн кўли-  
га ишониб топширган чойко-  
шидаги мойда эди.

«Изингга қайт ва менинг уй-  
имдаги мўъжизаларни томоша  
кил, — деди шунда Донишманд.  
— Турис-турмушини кўри бил-  
маган одамингга ишониб бўлмайди».

Йигитча кўлида қошиқ билан  
яна саройни айлангани жилади.  
Бу сафар у олдингидай дикқат  
бўлмай, хоналарни безаб турган  
камёб жиҳозларни, санъат асар-  
ларини кўриб чиқади. У боғларни  
ва қалъани ўраб турган қояларни  
кузатади, гулларнинг гўзали-  
гини ўзича баҳолайди. Дониш-  
манднинг олдига қайтгач, у  
кўрганларининг ҳаммасини  
оқизмай-томизмай айтиб беради.

«Икки томчи мой ҳани, мен  
сенга тўкиб кўйма деб тайинла-  
гандим?» — сўрайди Дониш-  
манд.

Шунда йигитча қошиқчадаги  
мойнинг тўкилганини пайқайди.

«Мана шу мен сенга беради-  
ган бирдан-бир маслаҳат, — дей-  
ди унга донолар доноси. — Баҳ-  
тнинг сиру асрори дунёнинг бор  
жозибасию тароватини кўра би-  
лишади ва айни пайтда чойко-  
шидаги икки томчи мойни ҳам ҳеч  
қаҷон ёддан чиқармаслиқда».

Сантяго ривоятни эшишиб  
узоқ жим қолди. У қариянинг  
нима демоқи бўлганини туш-  
унди. Чўпон дашту дала ке-  
зишини яхши кўради, бироқ кўй-  
кўзисини ҳеч қаҷон унумайди.

Сантягога қадалиб қараб,  
подшоҳ Мулксид-қўлларини ту-  
таштириди ва галати харакат билан  
бўз боланинг боши устидан  
сермади. Кейин эса, кўйларни  
олдига солиб, ўз йўлига равона  
бўлди.

(Давоми бор)

Аҳмад ОТАБОЕВ  
таржимаси

## МЕҲНАТИ СИНГАННИНГ ЖОНИ ОҒРИЙДИ

хикоя қилиб беради. Уларнинг  
онгига инсоний фазилатларни  
сингдириб боради.

Кунларнинг бирда отанинг  
невараларига ажойиб бир ри-  
воятни сўзлаб бераётганини  
ашитиб қолдим. Ривоят нафакат  
кичкитойларга, балки катта  
ёшдагиларга ҳам ибрати эка-  
нини фаҳмлаб, эътиборингизга  
ҳавола этишини ният қилдим.

— Кизим Ёрқиной, аканг Аб-  
дулазизнинг ручкасини бузиб  
кўйибсан-ку? Энди аканг ўкув  
куролисиз кандай ёзади? Била-  
санми, Машраб бобонг ўзи ёз-  
ган шеърини ёмон ўқигани учун  
бир одамни ҳандай жазолаган?  
— деб ҳикоя қила бошлади Аб-  
дулзани.

Бобораҳим Машраб бир қиши-

локдан ўтиб кета туриб, кўйлаб  
фишт кўяётган бир кишига қулоқ  
солибди. Бу дехкон шоирнинг  
фазалларини бузиб, пойма-пой  
ўқиб, хиргой қилаётган экан.  
Шоҳ Машраб шартта бурилиб,  
хозирги кўйилган гиштларни  
босиб мажақлаб кетаверибди.  
Бу кўйрган ҳалиги

Уруш қурбонсиз бўлмайди. Ироқда Саддам Ҳусайн тузумига қарши олиб борилаётган жанговар ҳаракатлар ҳам бундан мустасно эмас. Ҳўш, Ироқдаги урушнинг олдини олиш мумкинми? Мамлакат ҳалқи бошига тушган кулфатларнинг асл сабабчиси ким? Энг аввало, Ироқ ва унинг ҳукмдори Саддам Ҳусайн тарихига бир назар ташлайлик. Ироқ давлати энг қадимги маданиятлар шаклланган Месопотамияда (Дажла ва Фурот дарёлари водийисида) жойлашган. Бу заминда Аккад, Бобил, Ассирия каби қадимги давлатлар мавжуд бўлганлиги, «Минг бир кеч» сингари ўлмас асарлар ҳам шу ерда яратилганини эслашнинг ўзи кифоя. Ниҳоятда бой тарихга эга мамлакат 1958 йили республика деб эълон қилинди. 1968 йилдан бўён Араб социалистик уйғонни партияси (БААС) ҳокимиётят тепасида. Саддам Ҳусайн эса ана шу партия раҳбари. Бу шахснинг ҳокимиётга эришиш йўлидаги қиммешлари, қонхўрликларини эшитсангиз, ҳайратдан ёқа ушлайсиз. У ёшлигиданок одам ўлдириш «илми»ни ўрганган. 1959 йили ўша пайтдаги президент Абдулкарим Қосимга суюқасд уюштирган. Суюқасд муваффақиятсиз чиққач, узок йиллар Суряя ва Мисрда яшириниб юрган. 1968 йили БААС партияси ҳарбий тўнтиши туфайли ҳокимиётга эришгач, Саддам ҳукуматдаги раҳбарлик вазифаларидан бирини эгаллади. 1979 йили фитна билан генерал ал-Бакри ҳокимиётдан четлаштириб, президентлик ва партия бош котиблигини кўлга киритди. Ҳокимиётга даъвогар бўлганларни гоҳида айёрлик, гоҳида зўравонлик билан йўқотди. Ундан сафдошлари, яқинла-

ри ҳам омон қолмади. Аввал ўз партиядошларини, сўнгра ахолининг 20 фойизини ташкил этувчи курдлар, Керкүк шахри атрофида яшовчи туркӣ ҳалқлар раҳбарларини қатағон қилиди. Сўнгра ислом динининг шиа мазҳабига эътиқод қилювчиларни таъқиб остига олди. Саддам мамлакатни шу усул билан «тинчтгач», кўшини худудларга ҳам кўз олайтира бошлади. 1980 йили Эроннинг Ироқ билан че-гарадош шаҳарларини эгаллашга интилди. Натижада Эрон-Ироқ уруши алана олди ва у саккиз йил давом этиб, бир миллиондан ортиқ одамнинг ҳәтига зомин бўлди. Бу мантиқсиз

ишлаб чиқаришга интила бошлади, бу йўлда катта маблағлар сарфлади. Баъзи қуролларни ўз ҳалқида синааб кўришдан ҳам кайтмади. 1989 йили курдлар яшайдиган худуддаги исёнларни бостириш учун кимёвий газларни қўллади. Бир хорижий фотомухбирнинг ўша фожиани акс эттирган сурати бутун дунёни ларзага солди: унда газдан бўғилиб ўлган она ва гўдакнинг аянчли ҳолати муҳрланганди. Саддам ва унинг қиммешлари ҳақида кўплаб мақолалар ва китоблардан бирни «Саддам Ҳусайн ва Форс кўрфазидаги танглик» деб номланган. Унинг

қуролсизлантириш учун ҳаракат қиласи. БМТ Ҳавфисизлик Кенгашининг 1990 йилдан бўён қабул қилган қатор резолюцияларида Ироққа оммавий қирғин қуролларини йўқотиш мажбурияти юкландан. Жумладан, 1991 йили 687-резолюцияда 90 кун ичida Ироқнинг қуролсизланши шарти билан унга қарши жанговар ҳаракатларни тўхтатиш кўзда тутилган эди. Аммо бу та-лабларнинг ҳаммаси қозода қолиб кетди. Қуролсизланни жараённи текширадиган БМТ инспекторлари фаолияти йўлига турли тўсиклар кўйиб келинди. АҚШ Марказий разведка бошқармаси маълумотларига кўра,

# ИРОҚДАГИ УРУШНИНГ САБАБЧИСИ КИМ?

м у а л л и ф и

Лори Милрой кўп манбаларни ўрганган. Китобда ёзилишича, Саддам етим ўсган, у отасининг кимлигини ҳам билмайди. Ўгай отаси уни кўп урган. Шу сабабли дийдаси қаттиқ, берраҳм бўлиб ўсган, ҳайвонларни қийнашдан завқ олган. Кейинчалик эса одамларни қийнаб, завқ оладиган бўлди. У ўзига ниҳоятда бино кўйган. Ўзини gox Бобил подшоларига, gox қадимиғи ҳалқ қаҳрамони Салоҳиддинга киёслайди. Мамлакатни турли ҳажмдаги портретлари ва ҳайкаллари босиб кетган...

Халқаро ҳамжамият 12 йилдан бўён Саддам Ҳусайнни

Ироқда кимёвий қуроллар яширинча ишлаб чиқарилаверди, ядро қуроли яратиш устида ишдавом эттирилди. Айрим террорчи гурухларнинг Ироқдан бошпанга топгандиги эса хавфни янада кучайтириди. Агар бу оммавий қирғин қуролларни уларнинг кўлига тушса, дунёдаги тинчлик ва барқарорликка катта путур етади. Бугунги кунда АҚШ бошчилигидаги коалициянинг Ироқни куч билан қуролсизлантириш ҳаракатини жаҳондаги кўплаб мамлакатлар кўллаб-куватламоқда. Улар орасида НАТОнинг 11 аъзоси, Европа Иттифоқининг 7 аъзоси бор. Ҳайриҳоҳ давлатлар эса бундан ҳам кўп. Жанговар ҳаракатлардан мақсад имкони бори-

 Носир МУҲАММАД  
(ЎЗА)

«Нью-Йорк таймс» газетасига интервью берган немис архитектори Лоренцо Буфалло бир пайтлар Гитлер учун, сўнгроқ 1980 йиллар бошида Саддам Ҳусайн учун бошпана (убежище) қуришда иштирок этганинги айтган. Унинг билдиришиби, Саддам Ҳусайн Эрон тарафидан ўз саройига бомба ташлашидан хавфсираб, шундай бошпана курдиришга қарор қилиган. Ер ости йўлаги орқали бориладиган бошпана 100 метрча чукурлиқда бўлиб, унинг вентиляция, электр

## САДДАМНИНГ ЕР ОСТИДАГИ ҚАРОРГОҲИ

ва сув тизимлари юқори даражада ташкил этилган. Ундан ўрин олган дам олиш хонаси дабдабали тарзда, Наполеоннинг ётоқхонаси ўхшатиб курилган. Бошпана марказида эса меҳмонхона ҳамда генераллар билан кенгаш ўтказиш учун маҳсус зал жойлашган. Бундан ташқари иккита бассейн, спорт зали, ошхона ҳам курилган бўлиб, бошпана барпо этиш учун умумий қийматдага 550 миллион АҚШ доллари сарфланган.

Араб тилида чон этиладиган «Аз-Замон» газетасига интервью берган югославиялик истеъфодаги подполковник Рисад Василич эса «2000» деб номланган Саддам Ҳусайннинг бошпанаси 20 килотонналик қудратта эга бомба зарбасига ҳам бардош бера олишини айтади. Унинг фикрича, бундан сўнг яна бир нечта шундай бошпаналар курилган, деб ёзди BBC-News.

## ЯНГИ АСРНИНГ ЯНГИ КАСАЛИ

Соғлиқ қадрига хаста бўлгангина етади. Шундай экан, бугун дунё шифокорлари Хитой жанубида пайдо бўлган янги касаллик устида бош қотирмоқдалар. Боиси, зотилжам касалига ўхшаб кета-



диган бу номаъум хасталик боис, ҳозирга қадар дунё бўйича 53 киши ҳалок бўлди ва 1408 киши заарланди. Ўтқир респиратор синдроми — SARS (severe acute respiratory syndrome) дега йитилаётган касаллик Хитойнинг Гуандун вилоятидаги Гуанчжоу шаҳрида кенг тарқалган бўлиб, ҳалок бўлган хитойликларнинг 31 нафари мазкур шаҳарда истиқомат қилювчилар, қолган уч нафари эса Пекин шаҳри фуқаролари. Шунингдек, Гонконгда 11 киши, Вьетнамда 4 киши, Канада 3 киши, Сингапурда эса 1 киши мазкур касаллик қўрбони бўлди. Айни пайтда Европада ҳам тарқалётган касалликдан Қўшма Штатларда 39 киши, Тайванда 6 киши, Тайландда 5 киши, Германияда 4 киши, Буюк Британияда 3 киши, Италия ва Швейцарияда 2 нафардан фуқаро, Франция, Ирландия, Макаода эса бир нафардан фуқаро ва бошқа давлатларда ҳам бир неча кишилар заарланган. Касалликнинг Европага ҳам етиб боришига Осиё давлатларига келиб кетаётган саёҳатчиларнинг ўзларига юқтириб олишлари сабаб бўлмоқда. Яқинда Франкфуртдаги халқаро аэропортда ана шундай сай-

ёҳлардан бирни аниқланиб, шифохонага ётқизилди.

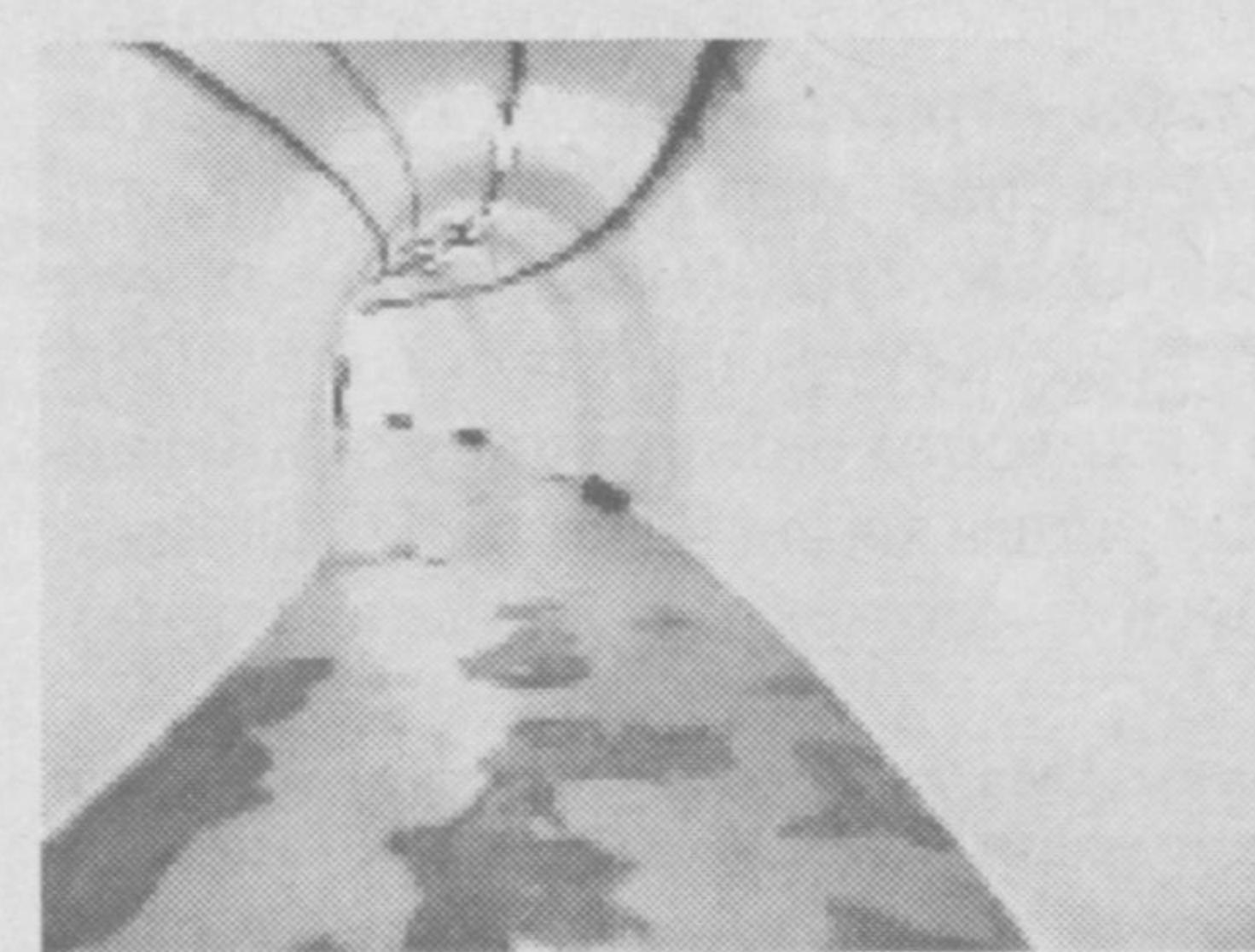
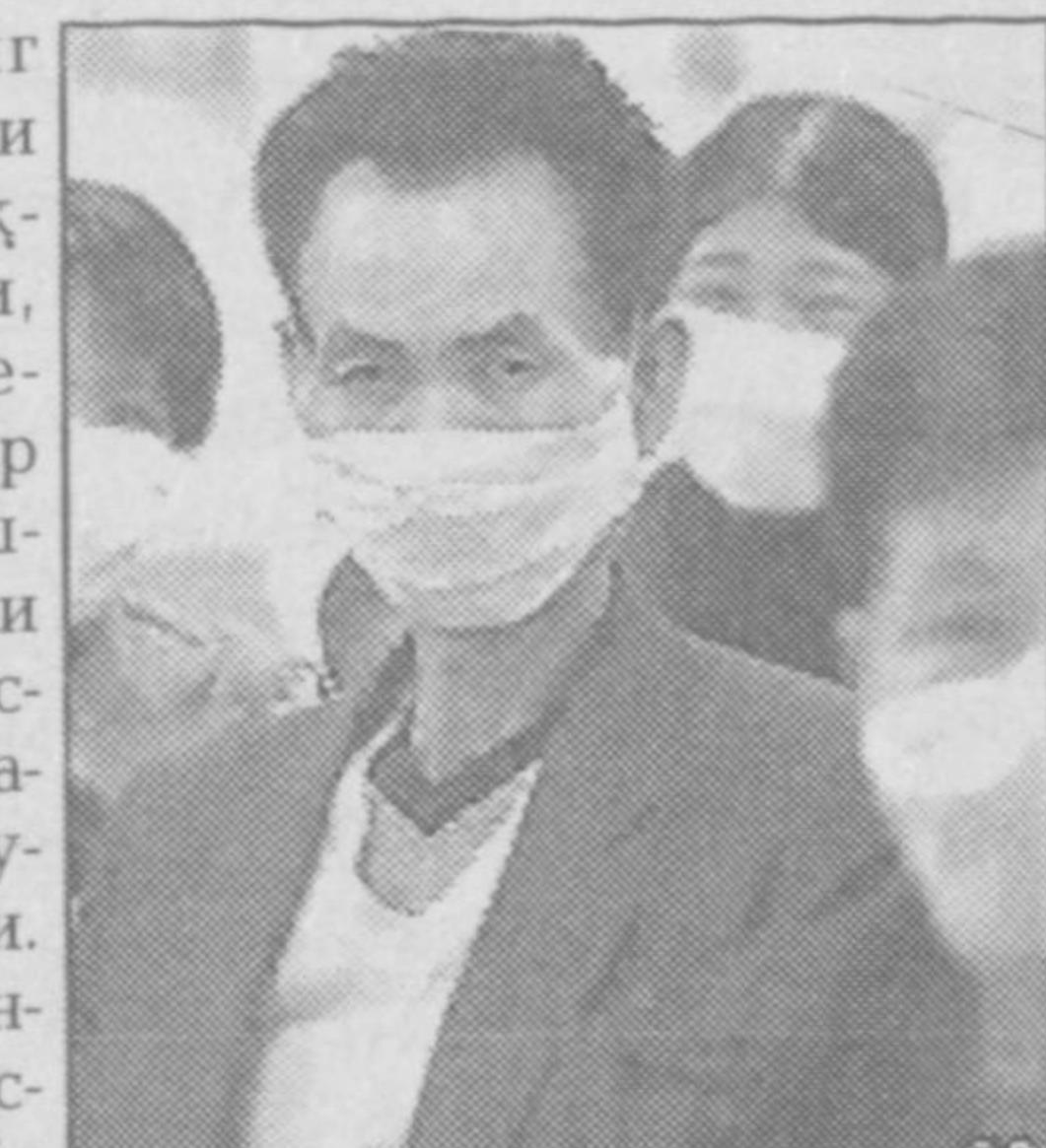
Бутун Гуанчжоудан сўнг, Гонконгдаги вазият оғир ҳисобланмоқда. Негаки, у ерда 260 киши шифохонага ётқизилган. Бундан ташқари, мактаб ўқувчилари, ўқитувчилар ҳамда мактаб автобуси ҳайдовчиларида ҳам хасталик аломатлари кузатилгани боис, мактаблар вақтичалик ёпиб кўйилди. Касалликка даҳдор мингдан ортиқ кишиларнинг кўчага чиқишилари ман этиди. Акс ҳолда қамоқча олинишлари оғоҳлантирилди. Шунингдек, Пекиндан Гонконга «Air China» компаниясининг 15 марта кунти CA 112, 19 марта кунти CA 115 рейсларида учиб келган йўловчиларнинг 9 нафарида касаллик аломатлари аниқланган учун, айни пайтда қолган 245 нафар йўловчиларни қидириб топиши ҳамда уларни тиббий кўриқдан ўтказиш ишлари олиб борилмоқда. Жамоат жойларида эса кишиларнинг ҳимоя ниқоби тақиб юришлари тавсия этилди. Сингапурда эса карантин ҳолати эълон қилиниб, болалар bogchalarни ёпиб кўйилди. Касаллик аломати тахмин этилган 740 кишининг ўз ўйларидан кўчага чиқишилари таъкидлаб кўйилди. Ва улар кўчага чиқсалар 5 минг, иккинчи гал эса 10 минг АҚШ доллари миқдорида жарима тўлашлари оғоҳлантириди.

Ўтган йилнинг ноябрь ойидага пайдо бўлган бу касалликдан жиддий хавотирга тушган Бутунжаҳон соглиқни сақлаш ташкилоти сўнти 10 йил ичida биринчи марта ҳалқаро оғоҳлантириш билан чиқди ҳамда касаллик маркази саналган Хитой давлатини хавфни бартараф этишда бошқа мамлакатлар шифокорлари билан кенг миқёсда ҳамкорлик қилишга чақириди. Айни пайтда мазкур ташкилот мутахассисларидан иборат маҳсус гуруҳ Хитойда касаллик аломатларини ўрганиш бўйича иш олиб бормоқда. Ҳозирча хаста кишилардан олинган қон анализлари

лабораторияларда ўрганиб чиқишида ва бу номаъум ўтика хасталигига 2 хил вируслар — коронавирус ҳамда парамиксовируслар мавжуд деб тахмин этилди. Коронавирус ўзида одатий шамоллашни наимён этса, парамиксовирус эса қизамиқ, тенки, турли хил респиратор касалликларни келтириб чиқаради. Лекин, бу аниқ ташхис деб ётироф этилганича йўқ. SARShing биринчи аломатлари: одамнинг ҳаракати кутаралириб, боши оғрийди, нафас олиши қийинлашади ҳамда йутала бошлайди.

Бутунжаҳон соглиқни сақлаш ташкилоти вакилининг айтишада ҳасталикнинг камайиши кутилмоқда. Боиси, баҳор келиб, кунлар исий бошлаган и сари, вирусларнинг фоллиги сусая боради. Лекин, бунга қарамасдан эҳтиёт чораларини кўриш лозим. Мазкур юқумли ҳасталик ҳаво орқали бир кишидан иккинчи кишига ўтиб боради. Шунинг учун барча давлатлар аэропортларида, темир йўл станцияларида, автобус вокзалларида ҳамда бошқа жамоат жойларида тиббий хизматни ташкил этишлари ва дизенфекция ишларини йўлга кўйишлари керак.

Ташкилотни жиддий хавотирга солётган нарса, 1918 йили пайдо бўлган гриппнинг янги кўриниши боис, ўшандага дунё бўйича 20 миллион киши ҳаётдан кўз юмган эди. Бу гал эса шунга ўхшаш йўқотишига йўл қўймаслиқиди. Камолиддин АЛИОХУНОВ тайёрлади.



# **ИСТИКЛОД ШАРОФАТИ**

Ашуралы Зоҳирий номли Қўқон педагогика билим юрти (Хозирда педагогика колледж) республикамиздаги отахон ўқув юртларидан биридир. Унинг ташкил этилганига 80 йилдан ошди. Шу давр ичида бу ўқув даргохи юртимизга кўплаб мутахассислар етказиб берди. Айниқса, юртимиз мустақилликка эришгач қабул қилинган “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” асосида халқаро андозалардаги замонавий тараққиётни таъминлай оладиган дадил, мустақил фикрловчи, тафаккури теран, айни пайтда ички инсоний сифатлари барқ уриб турадиган, камолотга интилувчи мутахассисларни тайёрлаш барча ўқув юртларига вазифа қилиб қўйилди.

Бугунги кунда ёшлари-

миз илм олиш билан бирга серқирра ҳунар эгаси бўлиб етишишлари учун яратилаётган имкониятларни касб-ҳунар коллажлари тимсолида кўриш мумкин. Мустақиллигимизнинг 11 йиллиги арафасида қайта таъмирланиб, ўқитувчи ва ўқувчиларга тухфа этилган Кўқон педагогика коллежи ҳам ана шундай ўқув юртлари сирасига киради. Қайта таъмирлаш учун 670 млн. сўм, ўқув-услубий ва моддий техника жиҳозлари учун 240 млн. сўмдан зиёд маблағ сарфланди. Ўқувчиларга бугунги кун талаби асосида таълимтарбия бериш учун коллежда 2 та физика, 2 та кимё, 2 та лингафон, 2 та компьютер, 2 та биология лабораториялари, 8 та устахона, 41 та фан хоналари тўлиқ жиҳозланган.

Коллежда 12 та кафедра мавжуд. Мутахассисликларнинг барчаси дастур билан тўлиқ таъминланган. Шу йилнинг февраль ойида ташкил этилган мониторинг бўлимига техника фанлари номзоди И. Сиддиқов раҳбарлик қилмоқда. Мазкур бўлимнинг ташкил этилиши ҳар бир ўқитувчи ва ўқувчининг билим сифатини аниқлаш, тинмай ўз устида ишлашини таъмин этмоқда. Коллежнинг ички назорат режасида белгиланган ҳар бир муаммо ёки масала шу бўлимда таҳлил этилиб, ўз ечимини топмокда.

Ўқувчиларнинг битириш олдидан тайёрлайдиган курс ишларига ҳам катта эътибор бериб келинмоқда. Курс ишлари мавзуси ўқувчиларнинг қизиқишларига, иқтидорига ва билим даражасига мос ҳолда танланади. Дипломолди амалиёт даврида олган кўникумалардан сўнг ўқувчилар курс ишларини маҳсус комиссия хузурида ҳимоя қилишади.

Гуруҳлар ўртасида “Орамизда улгурмовчиларга ўрин йўқ” шиори остида ташкил этилган танлов мунтазам ўтказилиб борилиши натижасида улгурмовчи ўқувчиларга гуруҳнинг барча ўқувчилари ёрдам бериши шаклланмоқда. Натижа ёмон эмас. Бугунги кунда коллеж ўқувчиларининг 195 нафари фақат “аъло”, 556

торияси колледжнинг услубий маркази ҳисобланади. Бу марказда ўқув услубий, илмий тадқиқот ишлари, очик дарслар ўтказиш ва таҳлил қилиш, “Ёш ўқитувчилар” мактаби фаолияти, илғор тажрибаларни оммалаштириш, замонавий таълим технологиялари таълим мазмунини ривожлантиришга оид ишлар амалга оширилади.

ривожлантириш назарияси ва методика", С.Абдуллаева ҳамда М.Юнусов ҳамкорлигида яратилган "Расмли алифбо", М.Юнусовнинг "Лой билан ишлаш" каби дастур ва қўлланмаларидан Республика миздаги педагогика колледжларида фойдаланилмоқда.

Илғор тажриба ва оммалаштириш ишлари колледж раҳбарияти ва услубий марказнинг доимий эътиборида бўлганлиги боис, бу ерда “Илғор тажриба минбари” ташкил этилган. 2001-2002 ўқув йили давомида колледж миқёсида она тили ва арабиёт кафедрасидан Д.Назирова, О.Усмонова, Мектаб педагогикиси кафедрасидан А.Мавлонова, О.Жўраева, хизмат кўрсатиш меҳнати кафедрасидан М.Ибрагимова, математика кафедрасидан М.Жўрабоева, Ш.Файзуллаева, тасвирий санъат кафедрасидан О.Мирзаева, мактабгача таълим кафедрасидан Р.Рашидоваларнинг педагогик фаолиятлари, иш тажрибалари колледж миқёсида оммалаштирилган.

# ЎҚУВ ТАРБИЯВИЙ ИШЛАР

нафари эса “яхши” ва “аъло” баҳолар олиб ўкишмокда.

Махсус фанлар бўйича дарсликлар тақчиллиги ту-файли ўқувчилар устозла-рининг маъруза матнла-ридан электрон кутубхона орқали кенг фойдала-нишмоқда. Шунингдек, 1996 йилдан буён фаоли-ят кўрсатиб келаётган “Ўқитишининг янги педагоги-гик технологияси” лабора-

Марказнинг тавсиясига кўра, коллежнинг тажрибали ўқитувчилари томонидан тайёрланган қўлланман ва маъruzалар Республика миқёсида чоп этилиб оммалаштирилди. Жумладан, С.Абдуллаеванин “Мутахассисликка кириш” “Қизларни мустақил ҳаёт куришга тайёрлаш”, Н.Усмонованинг “Болаларда математик тушунчаларни

# **АМАЖЕТ НАЗАРИЙ БИЛІМНИ ТҮЛАЙРАДИ**

Ўқувчиларнинг назарий билимларини янада бойитишда уларга таълим-тарбия бериш вазифаларини ижобий ҳал қилишга бўлган интилишларини орттириш талабаларда педагогик касбга муҳаббат уйғотади. Ўқувчилар коллежда олган билимларини чуқурлаштириш ва мустаҳкамлаш, шу билимларини мактаб ўқувчилари билан олиб бориладиган амалдаги ўқув тарбия ишлари давомида қўллашга ўргатилади.

рилади, — дейди коллеж директори Саломатхон Абдуллаева — Ҳар бир амалиётчи талаба режа бўйича қатъий жадвал асосида синов дарслари, тўғарак машғулотлари ва тарбиявий соатлар ўтказади. Улар ўзлари бириктирилган мактабда “Очиқ эшиклар куни” ўтказишади. Амалиётнинг сифат, самарадорлигини янада ошириш мақсадида “Энг яхши ижодий дарс конспекти”, “Йил амалиётчи-си” танловлари ташкил этилади. Ҳар бир амалиёт жараёнида амалиётчилар учун коллеж томонидан тайинланган раҳбарлар ва мактаб ўқитувчилари томонидан касбга тайёрловчи мустақил топшириқлар, услубий ёрдамлар бериб борилади. Шунингдек, амалиётчиларни қизиқтирган саволлар, муаммолар аниқланиб, улар асосида шу мавзулар бўйича анжуман ва давра сұхбатлари ўтказиб турилади.

Коллежда таҳсил олаётган 5 нафар боқувчисидан айрилган, ижтимоий ҳимояяга муҳтож болаларнинг яшаш шароити, ўқиши, кийиниши, овқатланиши ва соғлиқларини назорат қилиб бориш коллаж раҳбариятининг доимий диққат-эътиборида туради. Уларни ҳар йили қишлиқ ва ёзлик кийимлар билан таъминлаш йўлга қўйилган, пуллик овқатланишлари учун махсус стипендиялар жорий қилинган. Ёзги таътил даврида улар Навкент қишлоғидаги “Дўстлик” соғломлаштириш оромгоҳида дам олиб,

# Зътибоп

**СОҒЛИҚЛАРИНИ МУСТАҲКАМЛАБ ҚАЙТИШАДИ.** БУ ҲАМ КОЛЛЕЖ РАҲБАРИЯТИНИНГ ЕДМУҲРДИКЛАРИДАН БИРИДИР.

ғамхурликларидан биридир.

2002 йилда кам таъминланган оиласарнинг фарзандлари ва етим ўқувчилар учун колледж раҳбарияти томонидан 3359,3 минг сўм, ҳомийлар ҳисобидан 170 минг сўмлик ёрдам кўрсатилди. Бундан ташқари, колледж жамоаси Қўқон шаҳридаги меҳрибонлик уйлари ва маҳсус мактаб-интернатлари тарбияланувчиларига ҳам ёрдам бериб келмоқда. Яқинда гўдаклар уйига 100 дона кўрпа ва ёстиқ жилдлари, 9-маҳсус мактаб-интернатга компьютер тухфа этилди.

# **КУТУБХОНА — НУРХОНА**

Икки бўлимдан иборат кутубхона 25791 китоб, шундан 3603 та бадиий адабиёт фондига эга. 2100 нафар китобхон бу кутубхонадан унумли фойдаланиб келмоқда. 90 нафар китобхонга мўлжалланган қироатхонада “Миллий мафкура – истиқлол таянчи”, “Президент асарларини ўрганамиз”, “Қомусимиз – хаётимизнинг ҳуқуқий асоси”, “Янги педагогик технология”, “2003 йил – обод маҳалла йили” “Ҳуқуқий билим – комиллик мезони” каби бурчаклар ташкил этилган бўлиб, режа асосида навбатма-навбат ана шу мавзулар бўйича китоблар кўргазмаси, баҳслар, турили учрашувлар ўтказиб турилади. Бундай тадбирлар ўқувчилар билимини оширишга, улар тафаккурини кенгайтиришга ҳамда Ватанга, Президентга садоқатли бўлиш иштиёқини янада кучайтирумокла

**Саҳифани “Ma’rifat”нинг маҳсус мухбири  
Акрамжон ТУРСУНАЛИЕВ тайёрлади.**

түғрисида" ги қарори асосида колледж бўлими ташкил этилди ва унга колледж раҳбари С.Абдуллаева раислик қилмоқда. Бўлим томонидан спорт анжомларини

бўлими томонидан тасдиқланган режа асосида шаҳардаги 7-маҳалладаги вояга етмаган болалар ҳам спорт секцияларига жалб этилади. 100 нафардан зиёд

# **СПОРТ — ТАН СОГДИ**

янада тўлдириш мақсадида коллежнинг махсус ҳисоб рақамидаги 500000 (беш юз минг) сўмлик спорт кийимлари, турли хил спорт ажомлари сотиб олинди.

маҳалла болалари коллежнинг спорт иншоотларидан кенг фойдаланишмоқда. 8 март, Наврӯз байрамларига бағишилаб югуриш, баскетбол, волейбол бўйича коллеж ўқувчилари



# **ШАХАР ФОЛДАРИ АҢТЫҚЛААНМОҚДА**

Барчамизга кундек равшанки, спорт билан шуғулланган кишилар руҳан тетик, жисмонан соғлом, бақувват бўлади. Қадим замонлардан бери боболаримиз, аждодларимиз тўй-томушаларда, йиғинларда спортнинг кураш, арқон тортиш ва бошқа турлари билан қатнашганлар. Бу жараёнда эса бўлиб ўтаётган йиғиннинг қизиқарлилиги, оммавийлиги ортиб, таассуротларга бой бўлади, шу билан бирга одамларнинг жисмоний беллашувларга иштиёқи ортади. Ҳозир ҳам айниқса, Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларида 70-90 ёшни қоралаган отахонларимиз қирчиллама йигитлардан ҳечам қолишмаган ҳолда бирбирларини курашга чорлайдилар. Демакки, халқимиз азалазалдан миллий ўйинларимизни, спортни эъзозлаб, уларга қадмактабларининг 8-11-синф ўкувчилари ўртасида “Умид ниҳоллари” спорт мусобақаларининг 3-босқич ўйинлари давом этмоқда. Газетамизнинг олдинги сонларида спортнинг шахмат тури бўйича Тошкент шаҳрида беллашувлар якунланганлигини ва ғолиб жамоаларни маълум қилган эдик. Шу вақт мобайнида мусобақаларнинг энг қайнок, авж паллалари давомида мураббийларимиз кўхна ва навқирон Хоразмда ўтадиган “Умид ниҳоллари” мусобақалари финалига номзодларни танлаш имкониятига эга бўлмоқдалар. 19-20 март кунлари катта тенnis бўйича 25-Болалар ва ўсмирлар спорт мактаби(БўСМ)да бўлиб ўтган беллашувларда пойтахтимизнинг барча туманларидан келган тенnis ишқибозлари ғолиблик учун ўзларининг бор

Мамлакатимизда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга, ёш авлодни тарбиялашга катта эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университетида бўлиб ўтган иммий кенгаш мажлисида ана шулар ҳақида сўз борди. Шунингдек, ушбу мажлисда Ўзбекистонда Президент Ислом Каримовнинг ташаббуси ва бевосита иштирокида ташкил этилган Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси васийлик кенгашиning яқинда бўлиб ўтган йиғилишида қабул қилинган қарорлари ижросига доир тадбирлар ҳам муҳокама этилди. ЎзА мухбири Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университетининг ўқув ишлари бўйича проректори, педагогика фанлари доктори, профессор Норбой Ортиқовдан университетда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш борасидаги ишлар қандай олиб борилаётгани ҳақида сўзлаб беришни сўрадик. -Университетимизда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Университет ҳудудида иккита стадион, 6 та волейбол, 3 та баскетбол майдони, тенис корти, машқ қилиш зали ва гимнастика майдонлари бор. Ўқув юртимизда талабалар билан жисмоний тарбия ва оммавий ишларни яхши ташкил этиш борасида «Талаба» спорт клуби фаолият кўрсатиб, унда волейбол, баскетбол, футбол, стол тениси, катта тенис, шарқона якка кураш, миллий кураш, сузиш ва бокс бўйича спорт секциялари ишлаб

# **СОФЛОМ ТАНДА - СОФ АҚЛ**

турибди. Бугунги кунда олий ўқув юртимизда 2 нафар спорт устаси, 3 нафар спорт устаси номзоди, 35 нафардан ортиқ биринчи разрядли спортчи тайёрланди. Хусусан, волейболчи қизларимиз Н.Баусова ва К.Жаҳонгирова спорт устаси номзоди, И.Шаханова қиличбозлик бўйича спорт устаси, Э.Шарипова каратэ бўйича республика терма жамоаси аъзоси, А.Қорабоев эса кикбоксинг бўйича Ўзбекистон чемпионидир. Утган йили ўтказилган «Универсиада-2002» мусобақаларида талабаларимиз фаол иштирок этди. Чунончи, биргина теннис бўйича Ю.Дўстова (таржимонлик факультети) шахсий ҳисобда иккинчи, жамоа ҳисобида бешинчи ўринни эгаллади.

Шунингдек, факультетлар, талабалар ётоқхоналари ўртасида мунтазам ўтказиб келинаётган спартакиада ва мусобақалар университет терма жамоалариға ёш ҳамда иқтидорли спортчиларни танлашга ёрдам берәётир. Жумладан, университетта 2002-2003 йилларда қабул қилинган талабаларнинг яқинда бўлиб ўтган спартакиадасида факультетлар ўртасида умумжамоа ҳисобида инглиз филологиясининг биринчи курс талабалари биринчи, роман-герман тиллари филологияси талабалари иккинчи ва халқаро журналистика факультети талабалари учинчи ўринни эгаллади.

6-13 март кунлари Бухорода волейбол бўйича Ўзбекистон чемпионатининг биринчи тури ўз ниҳоясига етди. Спортчи қизларимиз ушбу беллашувда 13 очко тўплаб, Урганч давлат университети жамоаси билан 1 ва 2 ўринни бўлишди. Айни пайтда эса волейболчи қизларимиз ушбу мусобақанинг 3-10 апрел кунлари Самарқандда ўtkазиладиган иккинчи турига фаол тайёргарлик кўрмоқда.

**Ҳакима ИМАНГУЛОВА,  
ЎзА мухбири**

Тошкент шаҳар Сирғали туман ҳокимлиги томонидан 2001 йилда хусусий тадбиркор Камилова Джавоҳирхон Маҳмудовна номига берилган юмалоқ муҳр йўқолганлиги сабабли бекор кишинади.

куч-маҳоратларини, тажрибала-  
рини ишга солдилар. Муросасиз  
давом этган ўйинлар натижаси-  
да Мирзо Улуғбек тумани жамо-  
аси биринчи, юнусободлик тен-  
нисчилар иккинчи, Чилонзор ту-  
манидан келган ўқувчилар эса  
учинчи ўринни эгаллашди. Кўл-  
тўпи ўйинларининг ўсмирлар  
уртасидаги баҳслари Яккасарой  
туманидаги 5-БўСМда бўлиб  
ўтди ва мезбонлар ғолибликни  
қўлга киритишди, Сирғали тума-  
ни жамоаси 2-, Ҳамза туманидан  
келган волейболчилар 3-ўрин-  
ни эгалладилар.

Стол тенниси бўйича Мирзо Улуғбек тумани жамоаси ғолибликни қўлга киритиб, устозлари

катта мураббий А. Киязовнинг берган сабоқларини яна бир бор намойиш қилдилар. Юнусобод туманидан келган қатнашчилар 2-, Шайхонтохур туманилик ўкувчилар 3-ўринни эгалладилар. Юқорида таъкидлаганимиздек, кураш халқимизнинг азалий миллий ўйинларидан. Ушбу спорт тури мусобақалари 7та вазн тоифаси бўйича “Бунёд” спорт комплексида бўлиб ўтди. Унда 4та вазн тоифасида ғолибликни қўлга киритган Мирзо Улуғбек тумани жамоаси умумжамоа ҳисобида ҳам 1-ўринни эгаллади. Юнусобод тумани жамоасига 2-, Миробод тумани жамоасига 3-ўрин насиб этди. Ав-



вал ҳам айтиб ўтганимиздек, бадиий гимнастика тури “Умид ниҳоллари” спорт мусобақаларида илк маротаба ўтказилишига қарамасдан натижалар қуонарли даражада бўлди. Кеча ниҳоясига етган ушбу тур ўйинларида Чилонзор тумани жамоасини ташкил этган 22-Бўйсм қизлари ғолибликни қўлга киритдилар. Миробод тумани жамоаси таркибидаги 110-мактабнинг бадиий гимнастикачилари ўзларининг жозибали, дилтортар ўйинларини намойиш этиб, иккинчиликни қўлга киритдилар. З-ўрин Сирғали тумани 300-мактаб қизларига насиб этди. Миллионлар ўйини саналмиш футбол учрашувлари бир ҳафта давомида, ёғаётган кучли ёмғирларга ҳам қарамасдан давом этмоқда.

Бугун “Истиқлол” стадионида бўлиб ўтадиган финал беллашувларида 3-ўрин учун М. Улуғбек—Шайхонтоҳур туманлари, 1-ўрин учун Ҳамза – Собир Раҳимов тумани жамоалари курашадилар.

## **Назокат ХОЛМЕТОВА, “Маърифат” мухбири**



# **Совместное Узбекско-Российское предприятие в виде акционерного общества открытого типа «Электроизолит»**

# **БАЛАНС НА 1 января 2003 года**

№	Наименование показателя	Тыс.сум.	
		Актив	Пассив
1	Уставной капитал		88630
2	Основные средства и нематериальные активы по остаточной стоимости	291288,9	
3	Капитальные вложения	587898,3	
4	Производственные запасы	660300,4	
5	Денежные средства	65984	
6	Средства на расчетах	940945,1	1259926
7	Нераспределенная прибыль		1009405,1
8	Резервный капитал		26154,2
9	Добавленный капитал		162301,4
	БАЛАНС	2546416,7	2546416,7

# ҲАММАЙИИ ТОПШИРДАЛЖ

**Hazil**

Равшан Комилов ва Озода Нурсаидова дүэтига ўхшатма

**Талаба:** Келмайсиз деб кутган эдим,  
Бахтга қарши келдингиз-ку.  
Рейтинг топшири деявериб,  
Жонга тегиб кетдингиз-ку.  
Раҳм қилинг сиз жонимга,  
Қўйинг домла ўз ҳолимга.  
**Ўқитувчи:** Мен шунчаки рейтинг эмас,  
Қизиқарли дарс ўтаман.  
Ким не деса деяверсин,  
Рейтингни мен рад этаман.  
Эътирозни бас қилсангчи,  
Small talkни топширангчи.  
**Талаба:** Жон домлажон, келинг энди,  
Сахилингиз биламан.  
Балларимни қўйиб беринг,  
Дея илтимос қиламан.  
Раҳм қилинг сиз жонимга.  
Қўйинг, домла, ўз ҳолимга.  
**Ўқитувчи:** Сахи дема, балим дема,  
Ранжитмагин мени бекор.  
Уни ёддан айтсангнина,

Бал кўйишга ҳуқуқим бор.  
Эътирозни бас қилсангчи.  
**Талаба:** Small talkни топширмасам.  
Аччиғингиз келмасмикан,  
Уни қуруқ ёдлайвериш,  
Менга зарар қилмасмикан.  
Раҳм қилинг сиз жонимга,  
Қўйинг, домла, ўз ҳолимга.  
**Ўқитувчи:** Жуда зарар қилмаса-да,  
Бир озгина вақтинг олар.  
Лекин унда янги сўзлар,  
Сенга роса фойда бўлар.  
Эътирозни бас қилсангчи.  
Тезроқ уни топширанг-чи.

Хар кимнинг ҳам ўз касби бор,  
Ҳасадгўйлар ҳасад қилсин.  
Ўзга тилини билишинг бор,  
Хамма бизга ҳавас қилсин.  
Эътиrozni bас қилсанг-чи,  
Хаммасини топширанг-чи.  
**Талаба:** Эътиrozni bас қиламан,  
Хаммасини топшираман!

**Шаҳноз ИСМАТУЛЛАЕВА,**  
ЎзДЖТУ инглиз филологияси факультети  
II курс талабаси

## ЙЎЛ БОШИДА

Мен узоқ сафарга отланган, катта йўл бошида тараффудланиб турган йўловчи. Билмайман, бу йўлим тошлокни ёки равон?!

Кичик йўлакчалар бориб-бориб, ёккага марказий йўлларга туташади ё берк кўчада туғайди. Айтинг-айтинг, сиз

## (Qatralar)

тантлаган йўл берк кўчада якун топмасин.

\*\*\*

Калбим гугурт чўпининг учди ли-  
пиллаб турган олов, бир "пуф" уни ўчи-  
ради-кўяди.

\*\*\*

Биз дўст эдик. У хиёнат қилди. Мен

чиҳадим. Унинг йўли бошка эди: кетди. Менинг йўли ўзга эди: колдим.

Бугун ү қайтди. Иккимиз ҳам тақдир ўйнига лол эдик: "Наҳотки йўллар ҳам бир кун чорраҳда туташишини энди тушундик?"

\*\*\*

Дарахт шоҳида қолган энг сўнгиги  
баргнинг титрашида ҳам узилиб кет-  
маслик умиди яшайди.**Камола ТИЛОВБЕРДИЕВА,**  
талаба

## АҲИЛЛИК ВА ТОТУВЛИК ТАОМИ

Наврӯз куни эрталаб ўйимизга қўшини  
кўчадаги Дилиноза келинӣн чиқдилаар.  
Улар маҳалладигилар сумалак қўлмоқчи-  
лигини айтиб, бизни ҳам чакриб кетди-  
лаар. Ўттан ийли ҳам сумалак шу келинӣн-  
нинида бўлганди. Эрталабча ўйин-кулгу-  
чи кўлгандик. Сумалакнинг мазаси ҳам  
тилини ёрадиган бўлган эди. Онамнинг тез-  
роқ чиқишларини кутаверib чарчадим.  
Секин орқаларидан чиқдим. Маастура ке-  
линӣн билан гаплашаштган эканлар.  
Ховлига кириб борар эканман, келинӣн-  
имининг йиглаб гаплаштганларини эши-  
тиб қолдим. "Камбагал бўйсак, айб бизда  
эмаску, нима унни одам ажратишади".  
Уларнинг сўзларига ҳайрон бўлиб, ўтга  
қайтиб чиқдим. Ҳеч нарсага тушунмадим.  
Маастура келинӣн яхши аёл, ўзига тўқ  
бўлмасалар ҳам, меҳмонга чиқсан бор-  
йўқларини ластурхонга тўкиб-сочадилар.  
Ойим улар билан она-сингилдай бўлиб  
кеттганлар.

Бирордан кейин онам хафа бўлиб чи-  
қиб келдилар. "Нима бўлди, ойи" — де-  
дик хавотирларини. "Дилиноза келинӣн"нинг  
фақат бой хонадонларини сумалакка та-  
клиф қилибди. Маастурага ўхшаганларини  
айтмабди. Наҳотки, бу ахомона фикрга  
маҳалланинг катталарни қаршилигийлди-  
ришмаган бўла, ахир ҳаммасиз бир ма-  
халлала турамиз-ку", — дедилар. Ойим  
куюниб: "Йўқ, мен ҳам чиқмайман,  
Маастура ўйндағанда яхши оғиртиб  
қандай сумалак пишираётган экан?."

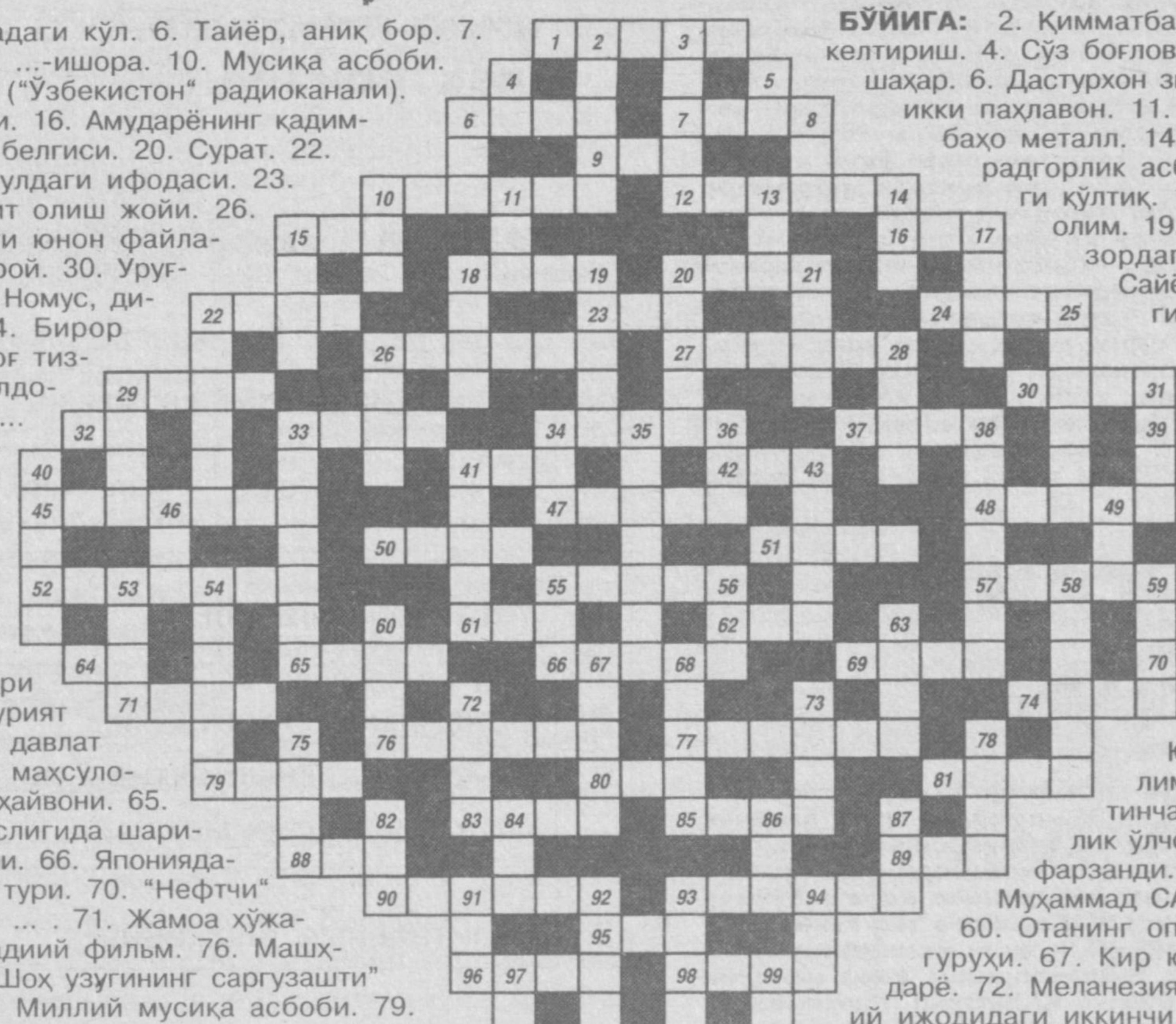
Эртаси куни эрталаб кимдир эшикни  
тақлилаттаги эшиктиб уйғониб кетдим.  
Ойнадан қарасам, Дилиноза келинӣн бир  
коса сумалак кўтариб туридилар. Инсонларнинг  
кўнглигим қандай ёришиади. Дилиноза Ма-  
астурага ўхшаганларининг дилини оғиртиб  
қандай сумалак пишираётган экан?..

Шу пайт бувимнинг "Сумалак" — ёшу  
кари, бою факирнинг ширин, пок орзула-  
ри билан ширя тортади. Ўнга ҳеч бир ёмон  
амал аралашмаслиги керак. Инсонларнинг  
тинниң чехраларидай чиройли чиқиши учун,  
шу пок дилли инсонларига сумалак  
қилишлари керак", — деган сўзлари ёдимга  
тушиди.

**Шаҳноза ПИРМАТОВА,**  
талаба

# "ҲАМРОҲ" КРОССВОРДИ

**ЭНИГА:** 1. Европадаги кўл. 6. Тайёр, аниқ бор. 7. Гиёхванд ўсимлик. 9. ...ишора. 10. Мусиқа асбоби. 12. Радиоэшилтириш ("Ўзбекистон" радиоканали). 15. Чорёрлардан бири. 16. Амударёнинг қадими-  
ни номи. 18. Тиниш белгиси. 20. Сурат. 22. Товар қийматининг пулдаги ифодаси. 23. Қариндош. 24. Кредит олиш жойи. 26. Ўсимилик. 27. Қадимги юонон файласуфи. 29. Кошона сарой. 30. Үрғани ерга қадамоқ. 32. Номус, диёнат. 33. Денгиз. 34. Бирор жойга бормок. 37. Тоғ тизмаси. 39. Ернинг йўлдоши. 41. Волида. 42. ... Бакр Сиддик. 45. Эльба дарёси оқимидағи порт шаҳар. 47. Экин тури. 48. Тибетда вужудга келган дин. 50. Мактуб. 51. Ота-онасиз. 52. "Биринчи муаллим", "Иккинчи муаллим" дарслерларни мураллифи. 55. Мамъурият биноси. 57. Осиёдаги давлат пойтакти. 61. Тамаки маҳсулоти. 62. Фасл. 64. Ўз ҳайвони. 65. Мусулмон ҳукукшунослигига шарифат манбаларидан бири. 66. Япониядаги шаҳар. 69. Спорт тури. 70. "Нефчи" футболчиси — Сергей ... . 71. Жамоа ҳўжалиги раҳбари. 74. Бадиий фильм. 76. Машхур фантаст ёзувчи, "Шоҳ узугининг саргузашти" асари муаллифи. 77. Миллий мусиқа асбоби. 79. Энг майда зарра. 80. Бошқирдистон пойтакти. 81. Африкадаги давлат. 83. Судралиб ўрнуви ҳайвон. 85. Осиёдаги давлат. 88. Балхаш кўлига кўйилувчи дарё. 89. Европадаги йирик тошкўмир ҳавзаси. 90. АҚШ штатларидан бири. 93. Арманистондаги шаҳар. 95. Нутқ органларидан бири. 96. Одоб, ахлоқ. 98. Кимёвий элемент. 100. Балеар ороллари таркибида ги орол.



**БЎЙИГА:** 2. Қимматбаҳо, камёб. 3. Оллоҳга ширк келтириш. 4. Сўз боғловчи. 5. Фарғона водийисидаги шаҳар. 6. Дастурхон зиннати. 8. Юз йил. 10. Ўтзик. 11. Араб давлати. 13. Қимматбаҳо пахлавон. 14. Гўзаллик белгиси. 15. Дурдиргорлик асбоби. 17. Жанубий Осиёдаги кўлтиқ. 18. Олий маълумотли диний олим. 19. Йигирма тўрт соат. 20. Борзардаги маҳсулотлар қатори. 21. Сайёра. 22. Багама оролларида ги шаҳар. 25. Баҳор. 26. Милоддан аввлги 522 йилда таҳтга ўтирган Аҳамонийлар подшоҳи. 28. Ип. 29. Европадаги яриморол. 31. Ватанини Хитой бўлган озиқ-овқат маҳсулоти. 33. Қоракалпогистондаги туман. 34. Қадимги қабила. 35. Олтин водий. 36. "Рамаяна"даги бош қаҳрамон. 38. Ҳайвон. 40. Қишлоқ ҳўжалиги соҳаси. 41. Юлдузлар маскани. 43. Муаллим. 44. Қизлар исми. 46. Лотинча "ҳаёт". 49. Якун. 53. Суюклик ўлчов бирлиги. 54. Фарзанднинг фарзанди. 55. Ёши улуг қариндош. 58. Мухаммад САВнинг аёллари. 59. Иморат. 60. Отанинг опаси, синглиси. 63. Эстрада гурухи. 67. Кир ювиш воситаси. 68. Сунъий дарё. 72. Меланезиядаги орол-давлат. 73. Навоий ижодидаги иккичи тил. 75. Нарвон. 78. Буржалардан бири. 82. Юлдузлар жадвали. 84. Олтин баҳосининг расмий баҳодан ортиқ қисми. 86. Волга дарёси ирмоғи. 87. Туғилган жой. 91. Фойдалы қазилма. 92. Дангаса, бепарво. 93. "Келинлар қўзғолони" даги шумтака. 94. Европадаги давлат пойтакти. 97. Буғдой маҳсулоти. 99. Физик қонун. **Тузувчи:** Иқболжон АЛИМАТОВ,

Риштон туманидаги 22-мактаб ўқитувчи

**Ma'rifat**

## ТАҶСИС

### ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Ҳалқ тадлими вазири, Ўзбекистон Олий ва ўрта маҳсус таълим вазири, Таълим ва фан ходимлари касаба ўюшмаси Марказий Қўмитаси.

Бош мұхаррір:  
**Халим САЙДОВ**

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АХМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ (бош мұхаррір ўринбосари), Шукур ЖОНБОЕВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбай МАТ҆УРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош мұхаррір ўринбосари), Ҳулкар ТЎЙМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАҚИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси  
Давлат Матбуот Қўмитасида  
№ 20 ракам билан 12 июнь  
1998 йил рўйхатта олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-210.  
Тиражи 32240. 1 2 3 4 5 6  
Ҳажми 4 босма табок.  
Офсет усулида босилган,  
қофоз бичими А-3.

Навбатчи мұхаррір:  
Камолиддин АЛИХУНОВ.  
Навбатчи:  
Шерзод АХМАТОВ.

«Ма’rifat»дан материалларни кўчириб босиши таҳририга руҳсат билан амалга оширилшиш шарт. Таҳририга юборилган материаллар мұаллифида кайтарылмайди.

б) белгиси остида реклама материаллари берилади.

**МАНЗИЛИМИЗ:** 700083, Тошкент,  
Матбуотчилар кўчаси, 32.

E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 136-56-42, олий таълим янгиликлари бўлими, мактабгача ва мактабадан таълим интилниклари бўлими — 136-55-58, ҳатлар, маънавий таълим интилниклари бўлими — 136-54-23, умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими, ўкувчиларни касбга йўналтириш ва ўрта маҳсус таълим янгиликлари бўлими — 136-54-03, реклама ва тарбибот бўлими — 136-54-69.

Баҳоси сотувда эркин нарҳда

Pentium компьютерида  
Лилия БИНАШЕВА  
ва Малоҳат ТОШОВА  
саҳифалади.

«Шарқ» нашрмёт-матбаба  
акционерлик компанияси  
босмахонаси.  
Корхона манзили: «Буқор Турон»  
кўчаси 41-үй

Босинга топшириш вақти — 21.00.  
Топширилди — 21.00.